

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему: «АМЕРИКАНО - КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ
КАДЕНЦІЇ ТРАМПА»

Виконала: студентка:

II року навчання ОР Магістр
групи МВз-2м

спеціальності: 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Процак Роксолана Русланівна

Науковий керівник:

дипломат, доктор політичних наук,
професор.

Цепенда Ігор Євгенович

Рецензент:

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

Бойчук Орест Ігорович

Допущено до захисту

« ____ » _____ 2025 р.

Івано-Франківськ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН	6
1.1.Поняття та сутність американо-канадських відносин у сучасній політичній науці.....	6
1.2. Методологічні підходи до аналізу зовнішньої політики США та Канади...	16
РОЗДІЛ 2 АМЕРИКАНО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС КАДЕНЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА.....	28
2.1. Політичний контекст та еволюція двосторонніх відносин.....	28
2.2. Торговельно-економічна політика: від NAFTA до USMCA	35
2.3. Співпраця у сфері безпеки та діяльність у межах НАТО	48
РОЗДІЛ 3 ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АМЕРИКАНО- КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН	56
3.1. Ключові виклики глобалізації та міжнародної безпеки для США і Канади	56
3.2. Перспективи розвитку американо-канадських відносин у XXI столітті.....	66
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Американо-канадські відносини є одними з найстабільніших і водночас найскладніших у системі сучасних міжнародних відносин. Вони характеризуються глибокими історичними, культурними, економічними та безпековими зв'язками, що формувалися протягом понад двох століть. Попри наявність спільних цінностей, членство в НАТО, економічну взаємозалежність і спільну участь у глобальних безпекових процесах, відносини між США та Канадою нерідко зазнавали випробувань, особливо в періоди зміни політичних еліт та переорієнтації зовнішньополітичних пріоритетів. Одним із найбільш суперечливих етапів у двосторонній взаємодії стала перша каденція президента Дональда Трампа (2017–2021 рр.), коли традиційна партнерська модель американо-канадських відносин зазнала суттєвих трансформацій.

Актуальність теми полягає в тому, що період президентства Дональда Трампа став своєрідним випробуванням для трансатлантичних відносин і системи ліберального міжнародного порядку загалом. Політика адміністрації Трампа була зосереджена на реалізації доктрини «Америка передусім» (America First), що передбачала ревізію торговельних угод, посилення протекціонізму, скорочення участі США у міжнародних союзах та інституціях. Це безпосередньо позначилося на відносинах зі стратегічними партнерами, зокрема Канадою. Відмова від традиційних підходів до дипломатії, конфлікти довкола Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (NAFTA) та ініціювання нової угоди USMCA (United States–Mexico–Canada Agreement) виявили протиріччя між прагматичними економічними інтересами та політичними амбіціями сторін. Вивчення цих процесів є важливим для розуміння сучасних тенденцій розвитку двосторонніх відносин, динаміки впливу внутрішньополітичних чинників на зовнішню політику та ролі США і Канади в глобальній системі міжнародних відносин.

Мета дослідження - проаналізувати особливості розвитку американо-канадських відносин під час першої каденції Дональда Трампа, визначити ключові фактори, які вплинули на їх еволюцію, та оцінити перспективи подальшої співпраці між країнами.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність та етапи формування американо-канадських відносин у сучасній політичній науці;
- проаналізувати основні методологічні підходи до дослідження зовнішньої політики США та Канади;
- дослідити політичний контекст та головні етапи розвитку двосторонніх відносин у період 2017–2021 років;
- визначити особливості торговельно-економічної взаємодії між країнами, зокрема у процесі переходу від NAFTA до USMCA;
- розглянути співпрацю у сфері безпеки та діяльність у межах НАТО;
- виявити основні виклики, що постали перед обома державами в умовах глобалізації та змін міжнародного середовища;
- сформулювати можливі напрями подальшого розвитку американо-канадських відносин у XXI столітті.

Об'єктом дослідження є американо-канадські відносини як складова системи міжнародних політичних і економічних зв'язків.

Предметом дослідження виступають особливості формування, динаміка розвитку та зміст взаємин між США і Канадою у період першої каденції Дональда Трампа.

Методи дослідження. У роботі застосовано системний, порівняльно-політичний, історико-описовий, інституціональний та структурно-функціональний методи. Системний підхід дозволив розглядати американо-канадські відносини як комплексну взаємодію політичних, економічних та безпекових чинників. Порівняльний аналіз дав змогу виявити відмінності у зовнішньополітичних стратегіях двох країн, тоді як історико-описовий метод

забезпечив відтворення етапів розвитку двосторонніх зв'язків. Інституціональний підхід використано для аналізу ролі міжнародних організацій (НАТО, ООН, СОТ), а структурно-функціональний - для з'ясування механізмів ухвалення політичних рішень у США та Канаді.

Огляд літератури. Теоретичну основу дослідження становлять праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, які вивчали проблематику зовнішньої політики, міжнародних відносин і трансатлантичного співробітництва. Завдяки працям С. В. Писаренко [9, с. 13] та Г. Т. Алісона [10] було сформульовано поняття «зовнішньополітичні інтереси» та розкрито механізми їх формування. На основі підручника «Теорія міжнародних відносин» авторства Мальського М. З. та Мацяха М. М. визначено основні цілі зовнішньої політики, що дозволяє розглядати їх як багатовимірне та динамічне явище. Однак аналіз американо-канадських відносин саме в період каденції Дональда Трампа залишається недостатньо вивченим у вітчизняній політичній науці, що зумовлює наукову новизну та практичну значущість цього дослідження.

Таким чином, дослідження американо-канадських відносин під час першої каденції Дональда Трампа дозволяє не лише проаналізувати динаміку двосторонньої взаємодії, а й зробити висновки щодо трансформації зовнішньополітичних стратегій обох держав в умовах нових глобальних викликів і змін світового порядку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

1.1. Поняття та сутність американо-канадських відносин у сучасній політичній науці

Американо-канадські відносини є одним із найстабільніших і водночас найскладніших прикладів стратегічного партнерства у сучасній міжнародній політиці. Вони охоплюють широкий спектр сфер - від безпеки та оборони до економічної інтеграції, екологічної співпраці й гуманітарних ініціатив - і відзначаються високим рівнем взаємозалежності. Політологічний аналіз цих відносин дозволяє розглядати їх не лише як сукупність двосторонніх домовленостей, а як багатовимірну систему взаємодії, що поєднує елементи союзництва, партнерства та періодичного суперництва.

Важливим чинником у формуванні зовнішньополітичного курсу Канади виступає її внутрішня політична динаміка. На федеральному рівні влада традиційно змінюється між Ліберальною та Консервативною партіями, які, попри різницю у риторичі, дотримуються схожих підходів щодо підтримки економічної інтеграції зі США, участі в міжнародних організаціях та відданості миротворчим принципам. Водночас канадська зовнішня політика нерідко демонструє непослідовність, зумовлену обмеженістю ресурсів і потребою оперативно реагувати на динамічні міжнародні зміни.

Фундамент сучасного американо-канадського партнерства було закладено наприкінці ХХ століття завдяки двом ключовим угодам - про вільну торгівлю зі США (1988 р.) та тристоронній угоді НАФТА (1993 р., чинна з 1994 р.), які сприяли поглибленню економічної взаємодії та формуванню єдиного північноамериканського ринку. Ці документи не лише посилили економічну інтеграцію, а й змінили логіку політичної співпраці між державами,

спрямовуючи її на досягнення спільної конкурентоспроможності у глобальній економіці.

Ключову роль у визначенні зовнішньополітичної ідентичності Канади відіграла урядова заява «Канада у світі» (1995 р.), у якій було окреслено три головні напрями зовнішньої політики: сприяння економічному добробуту, зміцнення міжнародної безпеки та поширення канадських цінностей. Відтоді Оттава послідовно поєднує прагматичні економічні інтереси з гуманітарною дипломатією, що відображає її роль як «середньої держави» (middle power) у системі міжнародних відносин.

Після завершення біполярної системи американо-канадські відносини набули нової глибини у сфері безпеки. Співпраця у межах НАТО та функціонування Об'єднаного командування протиповітряної оборони Північної Америки (НОРАД), створеного у 1958 р., стали наріжним каменем спільної оборонної політики. НОРАД забезпечує координацію дій у сфері протиповітряного захисту та контролю над північноамериканським повітряним простором, що зміцнює стратегічну єдність обох держав.

Разом із тим, сучасна політична наука підкреслює неоднорідність американо-канадських відносин, у яких поєднуються як співробітництво, так і прагнення Канади до збереження автономності. Відмова Оттави від участі у війні в Іраку 2003 року та від приєднання до американської програми національної протиракетної оборони у 2005 році стали свідченням того, що, попри тісну інтеграцію, Канада прагне відстоювати власну стратегічну суб'єктність.

У період прем'єрства Стівена Харпера (2006–2015 рр.) відносини між державами набули нового виміру - було посилено оборонну співпрацю, активізовано участь Канади у міжнародних місіях (зокрема в Афганістані) та започатковано низку ініціатив, спрямованих на «глибоку інтеграцію» у сферах безпеки та економіки. Прикладами стали «Декларація про розумний кордон» (2001) та «Партнерство у сфері безпеки та процвітання» (2005), що передбачали координацію політики в межах Північної Америки.

У сучасний період американо-канадські відносини розвиваються у контексті нових викликів - кіберзагроз, гібридних воєн, міграційних процесів і кліматичних ризиків. Попри стратегічну єдність із США, Канада активно формує власну концепцію зовнішньої політики, орієнтовану на принципи «людської безпеки» та багатосторонності.

Отже, у політичній науці американо-канадські відносини розглядаються як динамічна система, що поєднує елементи економічної взаємозалежності, спільної безпекової політики та політичного плюралізму. Їхня сутність полягає у постійному балансуванні між союзницькою інтеграцією та прагненням Канади до автономного позиціонування у світовій політиці. Саме така гнучкість і багатовекторність роблять ці відносини унікальним прикладом ефективного партнерства у глобалізованому світі.

Історія формування американо-канадських відносин у контексті північноамериканської інтеграції бере початок після завершення Другої світової війни. Саме тоді Сполучені Штати Америки запропонували уряду Канади на чолі з В. Л. Кінгом укласти договір про вільну торгівлю. Хоча канадський прем'єр поділяв ідеї континенталізму, він утримався від підписання угоди, пам'ятаючи про політичні наслідки невдалого досвіду прем'єра У. Лор'є з договором про «взаємність» 1911 року. Надалі США неодноразово ініціювали укладення угод, які б дозволили зміцнити економічну присутність американського капіталу в Канаді. Одним із перших таких документів став так званий «Автопакт» (Auto Pact, АРТА [53]), підписаний у січні 1965 року прем'єр-міністром Канади Л. Пірсоном і президентом США Л. Джонсоном.

Подальшим етапом стало підписання у 1987 році Канадсько-американської угоди про вільну торгівлю (CUSFTA), яка набрала чинності 2 січня 1988 року. У 1992 році Канада приєдналася до нової тристоронньої угоди - Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА) між США, Канадою та Мексикою, що офіційно набула чинності 1 січня 1994 року [1].

Розвиток ліберальної концепції глобальних ринків у наступні десятиліття призвів до того, що країни-учасниці НАФТА почали захищати власний

регіональний ринок від напливу дешевих товарів із Азії та Європи. З огляду на вищий рівень заробітної плати та виробничих витрат у США, у 2005 році американська сторона ініціювала створення Партнерства з безпеки та процвітання Північної Америки (SPP). Відповідну угоду підписали 23 березня 2005 року у Техасі президент США Дж. Буш-молодший, президент Мексики В. Фокс та прем'єр-міністр Канади П. Мартін. Її метою було не лише поглиблення економічної співпраці, а й формування «периметра безпеки» на континенті, що охоплював би політичну, економічну, культурну та соціальну сфери.

Поступовий і «непомітний» характер розвитку SPP (так звана *evolution by stealth*) спричинив критику з боку громадських організацій через відсутність прозорості - у Конгресі США жодного разу не проводилися офіційні дебати з цього питання. Така закритість породила чутки про можливе створення Північноамериканського Союзу (*North American Union*) або навіть запровадження спільної валюти - амеро [2; 3].

Світова фінансова криза 2008 року зумовила перегляд інтеграційної моделі. На початку 2009 року адміністрація президента Б. Обама офіційно відмовилася від концепції НАФТА+SPP, назвавши її «недосконалою» або навіть «провальною моделлю» (*failed model*), що потребує реформування з урахуванням трудових та екологічних стандартів [4]. Натомість у 2009 році президент Обама ініціював Північноамериканський саміт лідерів (NALS) - новий формат співпраці, який, окрім питань безпеки, охоплював проблематику міграції, екології та ринку праці в межах НАФТА [5].

Це свідчить, що подальша еволюція американо-канадських відносин відбувається не шляхом кардинальних змін, а через адаптацію існуючих форматів інтеграції до нових політичних і соціально-економічних реалій. Канада, як ключовий партнер США, продовжує орієнтуватися на ліберальну модель розвитку, що поєднує національні інтереси з інтеграційними процесами.

Таким чином, сучасна політична наука визначає американо-канадські відносини як стратегічне партнерство двох держав, засноване на спільних цінностях, демократичних принципах, взаємній економічній вигоді та

стабільному політичному діалозі. Ця взаємодія є прикладом збалансованої моделі співіснування великої та середньої держав у межах одного континенту.

Етапи розвитку американо-канадських відносин у контексті північноамериканської інтеграції наведено в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Етапи розвитку американо-канадських відносин у контексті північноамериканської інтеграції

Етап	Подія / Угода	Рік	Основні характеристики	Політичне значення
1	Пропозиція США укласти договір про вільну торгівлю з Канадою	Після 1945 р.	Початок ідеї економічної інтеграції на континенті	Формування передумов континенталізму
2	«Автопакт» (Auto Pact, АРТА)	1965	Співпраця у сфері автомобілебудування	Поглиблення промислової інтеграції
3	Канадсько-американська угода про вільну торгівлю (CUSFTA)	1987–1988	Лібералізація торгівлі між США і Канадою	Початок нового етапу економічного партнерства
4	Північноамериканська угода про вільну торгівлю (NAFTA)	1992–1994	Тристороння угода між США, Канадою, Мексикою	Формування спільного ринку Північної Америки
5	Партнерство з безпеки та процвітання Північної Америки (SPP)	2005	Поглиблення співпраці у сфері безпеки та економіки	Спроба створення інтегрованого континентального блоку
6	Північноамериканський саміт лідерів (NALS)	3 2009 р.	Нова модель інтеграції з акцентом на соціально-економічні питання	Модернізація формату НАФТА

Джерело: [1-6]

Аналіз даних, наведених у табл. 1.1, дає змогу простежити поетапну еволюцію американо-канадських відносин у контексті північноамериканської інтеграції - від перших спроб налагодження економічного партнерства до

формування сучасних інституційних механізмів співпраці. Після завершення Другої світової війни США ініціювали ідею створення зони вільної торгівлі з Канадою, що стало початком процесу економічного зближення двох держав і заклало основи континенталізму. Уже в середині 1960-х років співпраця отримала практичне втілення у вигляді «Автопакту» (1965 р.), який став першим реальним прикладом секторальної інтеграції. Ця угода сприяла розвитку спільного автомобільного ринку, поглибила виробничу кооперацію та заклала підґрунтя для подальшої економічної взаємозалежності Канади і США.

Новий етап інтеграції розпочався наприкінці 1980-х років, коли було підписано Канадсько-американську угоду про вільну торгівлю (CUSFTA, 1987–1988 рр.). Цей документ започаткував процес лібералізації торгівлі між двома країнами, усунув значну частину тарифних бар'єрів і став фундаментом для подальшого створення ширшої економічної зони. Наступним кроком стала Північноамериканська угода про вільну торгівлю (NAFTA, 1992–1994 рр.), до якої приєдналася Мексика. Вона трансформувала двосторонню співпрацю у тристоронній формат і забезпечила формування спільного ринку Північної Америки, що значно підвищило конкурентоспроможність регіону у світовій економіці.

Поглиблення інтеграції у 2000-х роках виявилось у створенні Партнерства з безпеки та процвітання Північної Америки (SPP, 2005 р.), яке поєднало економічні та безпекові аспекти співпраці. Його головною метою було створення інтегрованого континентального простору, здатного протистояти зовнішнім загрозам та забезпечити стабільність регіональних ринків. Водночас через непрозорість процесу реалізації SPP ця ініціатива отримала певну критику й не була інституційно закріплена.

Сучасний етап американо-канадської інтеграції розпочався після 2009 року, коли на зміну SPP прийшов Північноамериканський саміт лідерів (NALS). Цей формат передбачав ширше коло питань - від безпеки та міграційної політики до екології й розвитку спільного ринку праці. Він засвідчив перехід від економічного до багатовимірного підходу у взаємодії США, Канади та Мексики.

Загалом, аналіз етапів розвитку американо-канадських відносин показує, що інтеграційний процес має поступовий і еволюційний характер. Кожна нова угода не лише поглиблювала економічну співпрацю, а й розширювала її до політичного, соціального та безпекового вимірів. У результаті сформувалася стабільна модель стратегічного партнерства, заснована на взаємозалежності, спільних цінностях і прагненні до спільного розвитку в межах єдиного північноамериканського простору.

Торговельні відносини між Канадою та Сполученими Штатами Америки мають тривалу історію розвитку та регулювалися низкою ключових документів. Основними серед них стали: Угода про вільну торгівлю від 1989 року, Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА), підписана 17 грудня 1992 року та чинна з 1 січня 1994 року, а з 1 липня 2020 року – нова угода USMCA. Кожен наступний документ відрізнявся від попереднього, що зумовлювало необхідність оновлення положень і правил для врегулювання сучасних економічних викликів. При цьому досвід показав, що навіть розвинені інтеграційні об'єднання не застраховані від виникнення нових економічних прецедентів.

Аналізуючи економічне співробітництво між Канадою та США, можна виокремити основні групи в структурі канадського експорту:

Високоцінні ресурси та промислові товари - механізми, машини, автомобілі, високотехнологічна продукція, що використовується у виробництві.

Продовольчі товари та органічні засоби виробництва - м'ясо, горіхи, фрукти, зернові культури. Частина цієї продукції потребує спеціальних умов і сучасних технологій виробництва. Масштабне заводське виробництво забезпечує зниження собівартості та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Особливе місце у структурі експорту займають паливо та продукти його переробки, частка яких, попри традиційно високі показники, протягом останніх 2–3 років скоротилася майже удвічі.

Поряд із цим, Канада активно розвиває експорт послуг, що включає продаж інтелектуальних продуктів, технологій, електронних ресурсів, консалтингових і фінансових послуг. Цей напрям демонструє стабільне щорічне зростання на всьому північноамериканському континенті.

На сьогодні очікувати різкого зростання обсягів двосторонньої торгівлі не варто, оскільки динаміка експорту й імпорту залишається відносно стабільною. Хоча окремі галузі демонструють позитивні результати, загальний баланс компенсується втратами в інших сферах [7]. Обсяги торговельного обороту залишаються сталими, а основними чинниками, що стримують зростання, є складна логістика, висока вартість канадського долара та протекціоністська політика обох держав. Подолати ці обмеження найближчим часом малоймовірно.

Протягом десятиліть Канада та США посідають провідні позиції у рейтингу Індексу економічної свободи (The Heritage Foundation). Високий рівень економічної свободи забезпечує прозорість і динамізм ринкових систем, що лежать в основі стратегічного партнерства між двома країнами.

Канада й США мають найдовший немілітаризований кордон у світі - 5525 миль (приблизно 9 тис. км). Населення обох країн об'єднане тісними економічними та соціальними зв'язками: щороку фіксуються мільйони транскордонних контактів між громадянами та компаніями [7]. Уряди Канади та США співпрацюють у ключових сферах - безпеки, економіки та політики. Їхнє партнерство базується на спільних цінностях, членстві в розвідувальному альянсі Five Eyes та в НАТО, а також на спільних ініціативах із розвитку та безпеки в Арктичному регіоні для стримування впливу Росії й Китаю.

Альянс між США та Канадою укріплений взаємною економічною вигодою та спільними інтересами. Розвинений двосторонній економічний діалог сприяє створенню нових робочих місць і зростанню підприємництва по обидва боки кордону. НАФТА мала позитивний вплив на розвиток усіх країн-учасниць, а 30 листопада 2018 року була підписана її оновлена версія - USMCA, яка набула чинності 1 липня 2020 року [8].

Серед основних нововведень USMCA - положення щодо макроекономічної політики, валютного курсу, цифрової торгівлі, участі малого й середнього бізнесу, протидії корупції. Окремі розділи присвячені сільському господарству, трудовим стандартам у машинобудуванні, захисту прав корінних народів, інтелектуальній власності, екології, енергетиці, культурній співпраці та механізмам вирішення торговельних спорів.

Відповідно до умов, угода USMCA підлягає перегляду кожні 6 років, що дозволяє підтримувати її актуальність і стабільність для північноамериканських виробників. Загальний термін дії документа становить 16 років, з можливістю продовження за згодою сторін.

Хоча країни НАФТА мають різний рівень економічного розвитку, інтеграція в межах угоди принесла позитивні результати всім учасникам - США, Канаді та Мексиці [9]. Для США ключовою метою була диверсифікація ринку, забезпечення свободи руху товарів і послуг та захист інтелектуальної власності, тоді як Канада прагнула посилити участь у виробництві наукомісткої продукції, збільшити доходи та забезпечити стабільний доступ на американський ринок.

За спостереженнями І. Фергюссона та М. Вільярреала, оцінити повний економічний ефект НАФТА складно, оскільки на нього впливають численні фактори - від коливань валютних курсів до рівня інфляції. Проте навіть за цих умов угода відіграла вагомую роль у розвитку північноамериканської інтеграції [10].

Регіональна інтеграція в межах НАФТА сприяла ліквідації торговельних бар'єрів, розширенню взаємної торгівлі, розвитку промислового та наукового співробітництва, що забезпечило стійке економічне зростання. Особливо важливою залишається аграрна торгівля, у якій США займають провідні позиції, тоді як Канада тривалий час зберігає позитивне сальдо торговельного балансу [7].

Американо-канадські відносини є однією з найтриваліших і найстабільніших моделей міждержавної взаємодії у світовій політичній практиці. Вони формувалися під впливом геополітичних, економічних,

культурно-цивілізаційних та безпекових чинників, що визначили їхню унікальну структуру і зміст. У сучасній політичній науці американо-канадські відносини розглядаються як складна система багаторівневих зв'язків, у межах якої поєднуються елементи стратегічного партнерства, економічної інтеграції, спільної безпекової політики та культурної взаємодії.

З теоретичної точки зору, поняття американо-канадських відносин охоплює сукупність політичних, економічних і соціокультурних взаємозв'язків між двома державами, спрямованих на забезпечення взаємовигідного розвитку, регіональної стабільності та реалізацію спільних інтересів у Північній Америці. Їхня сутність полягає у поєднанні глибокої економічної взаємозалежності з прагненням Канади зберегти власну політичну ідентичність і стратегічну автономію від Сполучених Штатів.

У наукових дослідженнях американо-канадські відносини часто характеризуються через призму концепцій комплексної взаємозалежності (Р. Кеохейн, Дж. Най), інституціоналізму та ліберального інтернаціоналізму, які підкреслюють взаємну вигоду від співпраці в умовах спільних демократичних цінностей і економічної відкритості. Водночас неореалістичні підходи (наприклад, К. Уолтц) наголошують на асиметрії сил та впливу США як гегемона, що зумовлює структурну нерівність у політичному діалозі між країнами.

Зміст американо-канадських відносин визначається також інтеграційними процесами в межах Північної Америки - насамперед функціонуванням Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (NAFTA), а згодом Угоди США–Мексика–Канада (USMCA). Ці інституційні рамки закріплюють економічну взаємозалежність, формують спільні стандарти регулювання ринку праці, торгівлі, екології та цифрової економіки, водночас створюючи механізми для узгодження суперечливих інтересів.

На рівні безпеки американо-канадське співробітництво базується на членстві обох держав у НАТО та спільному управлінні системами континентальної оборони (зокрема, NORAD). Цей аспект свідчить про глибоку

інтеграцію стратегічних інтересів і взаємну довіру, що формувалися протягом десятиліть спільної участі в глобальних і регіональних ініціативах.

Культурно-цивілізаційний вимір американо-канадських відносин характеризується високим рівнем міжсуспільних контактів, спільними гуманітарними проектами, обміном освітніми програмами та схожими ціннісними орієнтирами. Попри це, у канадській політичній думці постійно присутній елемент «ідентифікаційної напруги» - прагнення зберегти відмінність від американської моделі розвитку, особливо у сферах соціальної політики, екології та багатокультурності.

Отже, у сучасній політичній науці американо-канадські відносини визначаються як асиметричне партнерство, у межах якого відбувається балансування між інтеграційними процесами та збереженням національної автономії. Їхня сутність полягає у взаємозалежності, що не лише знижує рівень конфліктності, але й сприяє формуванню спільного північноамериканського простору - економічного, безпекового та культурного. Таким чином, американо-канадська взаємодія є взірцем стабільних міждержавних відносин у добу глобалізації, коли спільні інтереси дедалі частіше переважають над потенційними суперечностями.

1.2. Методологічні підходи до аналізу зовнішньої політики США та Канади

Завдяки працям С. В. Писаренко [9, с. 13] та Г. Т. Алісона [10] було сформульовано поняття «зовнішньополітичні інтереси» та розкрито механізми їх формування. На основі підручника «Теорія міжнародних відносин» авторства Мальського М. З. та Мацяха М. М. визначено основні цілі зовнішньої політики, що дозволяє розглядати їх як багатовимірне та динамічне явище. Для досягнення поставлених зовнішньополітичних цілей держави, зокрема США та Канада, застосовують широкий спектр інструментів – від дипломатичних до економічних і навіть силових засобів впливу.

У процесі дослідження зовнішньої політики США та Канади важливо не лише з'ясувати сутність її основних понять, а й визначити методологічну базу аналізу. Різні підходи до вивчення зовнішньополітичної діяльності дозволяють глибше осмислити складність процесів, що відбуваються на міжнародній арені, та зрозуміти взаємозалежність між внутрішніми факторами розвитку і зовнішніми викликами, які формують поведінку держав. Методологічна основа виступає своєрідним аналітичним каркасом, що забезпечує наукову системність, логічність та обґрунтованість результатів дослідження політичних стратегій двох північноамериканських держав.

Серед найефективніших у сучасних дослідженнях зовнішньої політики США та Канади варто виокремити системний, міждисциплінарний, інституціональний та порівняльний підходи. Системний підхід дає змогу розглядати політику цих держав як частину глобальної системи міжнародних відносин; міждисциплінарний забезпечує інтеграцію знань з економіки, права, політології та безпеки; інституціональний зосереджується на аналізі ролі державних і недержавних акторів (зокрема, міжнародних організацій та корпорацій); а порівняльний дозволяє виявити спільні риси й відмінності у формуванні та реалізації зовнішньополітичних стратегій США та Канади.

Комплексне використання цих методологічних підходів дає змогу не лише дослідити поточні напрями зовнішньої політики обох країн, але й прогнозувати їхню подальшу еволюцію в умовах змін глобального середовища. Такий підхід сприяє глибшому розумінню закономірностей формування зовнішньополітичних курсів, підвищує наукову об'єктивність аналізу, мінімізує ризик однобічних висновків і дозволяє адекватно оцінити адаптаційні можливості США та Канади до нових викликів сучасної системи міжнародних відносин, що формується під впливом процесів глобалізації, регіоналізації та транснаціоналізації.

Дослідження зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки та Канади в сучасній політичній науці спирається на комплексну методологічну основу, що поєднує елементи класичних і неокласичних теорій міжнародних відносин,

порівняльний аналіз, інституціональні та поведінкові підходи. Це зумовлено як спільністю ціннісних засад обох держав, так і відмінностями у їхніх геополітичних ролях, міжнародному впливі та стратегічних пріоритетах.

З позицій реалістичної парадигми, зовнішня політика США розглядається як інструмент реалізації національних інтересів і підтримання глобального балансу сил, тоді як канадська зовнішня політика часто інтерпретується як прагнення до «м'якого» впливу та посередництва в міжнародних відносинах. Класичний реалізм (Г. Моргентау, Р. Нібур) пояснює американську стратегію через домінування національної безпеки, військової потуги та економічного впливу. У свою чергу, неореалізм (К. Уолтц, Дж. Міршаймер) підкреслює структурну обумовленість поведінки обох держав міжнародною анархією, де США виступають гегемоном, а Канада - союзником, який вибудовує свою політику в межах союзницьких зобов'язань, насамперед у НАТО та NORAD.

Ліберальна школа пропонує інший ракурс: зовнішня політика обох держав аналізується крізь призму економічної взаємозалежності, демократії та міжнародних інститутів. Відповідно до концепцій Р. Кеохейна та Дж. Ная, зовнішня політика США та Канади формується під впливом глобальної економічної інтеграції, багатосторонньої дипломатії та взаємозалежності акторів. Для Канади особливе значення має підтримання багатосторонності як інструменту балансування асиметрії відносин із США. У цьому контексті інституціоналізм виступає одним із ключових методологічних підходів, що дозволяє простежити роль міжнародних організацій (ООН, НАТО, СОТ, ОЕСР) у формуванні зовнішньополітичних стратегій обох держав.

Важливе місце посідає конструктивістський підхід, який акцентує увагу на ідентичності, нормах і цінностях як чинниках зовнішньої політики. Для США це означає прагнення утвердження демократичних принципів і ліберального порядку як елементів «м'якої сили», тоді як для Канади - збереження репутації «моральної сили» (*moral power*) і посередника у глобальних процесах. Конструктивізм дозволяє пояснити, чому, незважаючи на структурну асиметрію,

зовнішньополітичні цілі Канади часто мають самостійний характер і базуються на власних гуманітарних, екологічних і миротворчих пріоритетах.

Не менш вагомим є неокласичний реалізм, який поєднує структурні та внутрішньополітичні чинники у поясненні зовнішньої поведінки держав. У межах цього підходу враховується роль політичного лідерства, громадської думки, бюрократичних структур і партійної системи у формуванні зовнішньополітичного курсу. Так, для США ключовим є баланс між виконавчою владою (президентом і держдепартаментом) та Конгресом, тоді як у Канаді значний вплив має урядовий апарат і Міністерство закордонних справ, розвитку та торгівлі, що формує політику на основі парламентського консенсусу.

З методологічного погляду, важливо також застосовувати порівняльний аналіз, який дозволяє виявити спільні риси та відмінності у зовнішньополітичних підходах обох країн. США, маючи статус глобальної держави, формують політику через призму гегемонії, тоді як Канада діє як «нормативна середня держава» (*middle power*), орієнтована на підтримку міжнародного права, прав людини та багатосторонньої дипломатії.

Системний аналіз дозволяє розглядати зовнішню політику обох країн у контексті світової політичної системи, з урахуванням впливу глобальних процесів - від трансформації міжнародних альянсів до викликів кліматичної безпеки, міграції та цифрової економіки. У цьому контексті інтеграційні процеси в межах Північної Америки (USMCA, NORAD) виступають ключовими аналітичними рамками для оцінки узгодженості стратегій США та Канади.

Таким чином, методологічний інструментарій аналізу зовнішньої політики США та Канади характеризується плюралізмом підходів, що відображає складність і багатовимірність їхньої міжнародної діяльності. Синтез реалістичних, ліберальних, конструктивістських і неокласичних підходів дозволяє комплексно оцінити як структурні обмеження, так і внутрішньополітичні мотивації їхньої зовнішньої поведінки. У підсумку, саме поєднання прагматизму США та нормативного ідеалізму Канади формує особливу динаміку північноамериканського простору, де співпраця та

конкуренція виступають взаємодоповнюючими елементами єдиної геополітичної системи.

Таблиця 1.2

Методологічні підходи до аналізу зовнішньої політики США та Канади

Методологічний підхід	Сутність	Значення у дослідженні зовнішньої політики США та Канади
Системний	Розглядає зовнішню політику як елемент цілісної системи міжнародних відносин, що перебуває у взаємозв'язку з внутрішньополітичними, економічними та безпековими процесами.	Дозволяє простежити взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників, зрозуміти логіку зовнішньополітичних рішень США та Канади як частину їхніх національних стратегій розвитку.
Міждисциплінарний	Ґрунтується на поєднанні методів і підходів з політології, економіки, міжнародного права, історії та соціології.	Забезпечує комплексний аналіз зовнішньої політики США та Канади, враховуючи вплив політичних, економічних, культурних і соціальних факторів на їхні міжнародні дії.
Інституціональний	Зосереджується на дослідженні ролі державних і недержавних інститутів у формуванні та реалізації зовнішньополітичного курсу.	Дає змогу проаналізувати діяльність урядових структур, конгресу/парламенту, дипломатичних служб, аналітичних центрів та міжнародних організацій, які впливають на формування зовнішньої політики США і Канади.
Порівняльний	Передбачає зіставлення зовнішньополітичних підходів різних держав або їхніх моделей у різні історичні періоди.	Дозволяє визначити спільні риси та відмінності між зовнішньополітичними стратегіями США та Канади, виявити особливості їхнього позиціонування

		у світовій політиці та трансформацію національних інтересів.
--	--	--

Джерело: укладено автором на основі [11]

Поєднання зазначених методологічних підходів формує надійну основу для глибокого аналізу зовнішньої політики США та Канади. Системний підхід дозволяє зрозуміти взаємозв'язок їхньої зовнішньої політики з внутрішніми політичними, економічними та соціальними процесами; міждисциплінарний - забезпечує комплексне бачення зовнішньополітичної діяльності; інституціональний - дає змогу досліджувати механізми реалізації зовнішньополітичних рішень; а порівняльний - дозволяє виявити національні особливості, спільні тенденції та динаміку розвитку зовнішньої політики обох країн.

Вивчення зовнішньої політики США та Канади доцільно здійснювати поетапно, адже цей процес передбачає послідовність дослідницьких дій - від визначення теми до формування висновків і прогнозів.

Перший етап передбачає вибір теми дослідження, обґрунтування її актуальності, визначення мети, завдань, об'єкта та предмета аналізу. На цьому етапі здійснюється початковий збір і систематизація наукової та аналітичної інформації щодо зовнішньої політики США та Канади.

Другий етап охоплює планування дослідницького процесу - формування логічної структури роботи, добір і опрацювання джерел, включаючи офіційні документи, аналітичні звіти, міжнародні угоди, статистичні дані та наукові публікації.

Третій етап зосереджений на глибокому аналізі зібраних матеріалів і формуванні аналітичних висновків. У цей період визначаються ключові тенденції зовнішньої політики США та Канади, аналізуються чинники, що впливають на їхні зовнішньополітичні рішення, а також формуються прогнози щодо подальшого розвитку міжнародних стратегій обох держав.

Кожен етап дослідження передбачає використання специфічних методів наукового пізнання. Метод у цьому контексті розглядається як система прийомів і процедур, що застосовується для досягнення теоретичних і практичних результатів [11]. Тобто це сукупність інструментів, необхідних для глибокого вивчення складних політичних та міжнародних процесів.

Зовнішня політика США та Канади тісно пов'язана з їхнім внутрішнім розвитком і відображає стратегічні пріоритети внутрішньої політики. Саме внутрішні економічні, соціальні та політичні чинники формують механізми, напрями й інструменти реалізації зовнішньополітичних цілей. Водночас зовнішня політика, реагуючи на глобальні процеси, впливає на внутрішньополітичний курс, стимулюючи його адаптацію до нових міжнародних реалій. Взаємодія США та Канади з іншими державами, міжнародними організаціями, альянсами чи регіональними об'єднаннями визначає їхню позицію в системі глобального управління та формує характер їхньої участі у міжнародній співпраці.

Еволюція зовнішньополітичних функцій обох держав супроводжується постійними змінами в механізмах державного управління. Вони зазнають динамічних трансформацій під впливом політичних, економічних і безпекових викликів. Органи влади, наділені повноваженнями у сфері зовнішньої політики, виступають офіційними представниками держави на міжнародній арені, відповідаючи за реалізацію зовнішньополітичних рішень, дотримання міжнародних зобов'язань і захист національних інтересів [12].

На думку К. Сандровського, державні органи зовнішніх відносин - це спеціалізовані структури, які діють як у межах держави, так і за її кордонами, представляючи країну у взаємодії з іншими суб'єктами міжнародного права та реалізуючи зовнішньополітичні цілі мирними засобами, передбаченими міжнародним правом. Їхня місія полягає у захисті прав та інтересів держави, її інституцій і громадян за кордоном.

В. Зорін поділяє органи зовнішніх зносин на внутрішньодержавні (центральні) та закордонні. Центральні органи, як правило, закріплені конституційно та поділяються на:

- органи загальнополітичного керівництва, що визначають стратегічні напрями зовнішньої політики;

- органи спеціалізованих (відомчих) зовнішніх зносин, які відповідають за конкретні напрями міжнародної діяльності.

Закордонні органи поділяються на постійні (посольства, консульства) та тимчасові (делегації, місії). Такий підхід є універсальним і може бути застосований як до США, так і до Канади, незалежно від відмінностей їхніх політичних систем. Кожна держава самостійно визначає структуру та функції своїх зовнішньополітичних інституцій [13].

Одним із ключових завдань зовнішньої політики США та Канади є визначення стратегічних напрямів міжнародного співробітництва з іншими державами, регіональними організаціями та глобальними інститутами. Процес формування таких пріоритетів вимагає системного й багатofакторного підходу, оскільки він передбачає врахування численних політичних, економічних і безпекових параметрів.

У цьому контексті теорія міжнародних відносин посідає центральне місце, адже вона формує наукову базу для осмислення зовнішньополітичних процесів. Хоча ця наука є відносно молодого, вона активно використовує методологічний інструментарій інших дисциплін - політології, соціології, економіки, філософії. Протягом тривалого часу політична наука зазнавала критики через нестачу власних теоретичних засад, однак сучасні підходи до аналізу зовнішньої політики США та Канади свідчать про поступове формування самостійної методології, здатної пояснити складність, динамізм і багатовимірність міжнародних процесів [13].

Сьогодні однією з основних проблем методології аналізу зовнішньої політики США та Канади є відсутність єдиної, науково верифікованої й узгодженої теорії, яка б комплексно пояснювала механізми формування та

реалізації міжнародної політики цих держав. Це значно обмежує можливості застосування сучасних аналітичних інструментів у дослідженні динаміки зовнішньополітичних процесів. Існуючі теоретичні моделі, розроблені в межах різних шкіл міжнародних відносин, враховують велику кількість змінних і політичних контекстів, однак не завжди дозволяють точно інтерпретувати реальні дії США та Канади на світовій арені. Основна причина полягає у методологічній недосконалості базових концепцій, що ускладнює системне пояснення багаторівневого характеру міжнародних відносин [14].

Таким чином, методологічні підходи до аналізу зовнішньої політики США та Канади передбачають не лише вивчення інституційних механізмів реалізації їхніх міжнародних стратегій, але й критичне осмислення теоретичних концепцій, які пояснюють складність і варіативність глобальних процесів. Для адекватного розуміння зовнішньополітичного курсу цих держав важливо враховувати широкий спектр чинників - від історичних традицій до економічних, безпекових і гуманітарних детермінант.

Дослідження зовнішньої політики США та Канади потребує багатовимірного аналізу, адже процеси реформування внутрішньої політики, економіки та системи управління безпосередньо впливають на їхній міжнародний імідж і пріоритети. Співпраця наукових інституцій із політичними структурами в обох країнах є важливою умовою вироблення ефективних стратегій, спрямованих на посилення стабільності в умовах глобальної взаємозалежності.

Міжнародні відносини як об'єкт аналізу в контексті політики США та Канади охоплюють політичні, економічні, військові, правові, дипломатичні та культурно-ідеологічні виміри. Залежно від рівня впливу, їх можна класифікувати як глобальні, регіональні або двосторонні. Кожен із цих рівнів потребує використання специфічних методів і аналітичних інструментів. Саме міждисциплінарний підхід забезпечує комплексне розуміння того, як США й Канада взаємодіють із зовнішнім світом у різних сферах - від безпеки до торгівлі.

З економічного погляду, і США, і Канада є глибоко інтегрованими у глобальну економічну систему. Їхній добробут, технологічний розвиток і конкурентоспроможність значною мірою залежать від ефективності зовнішньоекономічної політики, зокрема торговельних угод, участі у міжнародних економічних організаціях і здатності адаптуватися до глобальних криз. Чим тісніше держави інтегровані у світовий економічний простір, тим більш комплексними стають завдання з підтримання макроекономічної стабільності, контролю капітальних потоків і розвитку співпраці з міжнародними партнерами [15].

Якщо наприкінці ХХ століття міжнародна система залишалася фрагментованою, то на початку ХХІ століття завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій зовнішньополітичні процеси США та Канади стали значно динамічнішими та взаємопов'язанішими. Ці держави виступають ключовими драйверами глобалізаційних і інтеграційних процесів, сприяючи формуванню нових норм міжнародної співпраці. Як зазначають дослідники, «початок ХХІ ст. пройшов під знаком тотального впливу законів глобалізації, що суттєво трансформувало міжнародну економічну систему» [16].

Вивчення економічних аспектів зовнішньої політики США та Канади вимагає врахування не лише макроекономічних показників, а й політичних і комунікаційних зв'язків між державами. Реформи у сфері торгівлі, фінансів чи екології дедалі частіше здійснюються на основі міжнародного досвіду й стандартів, вироблених у межах таких організацій, як СОТ, ОЕСР, МВФ чи Світовий банк. У цьому контексті важливу роль відіграє інституційна взаємодія - адже суб'єктами сучасної міжнародної політики є не лише держави, а й транснаціональні корпорації, неурядові організації, наукові об'єднання та глобальні медіа [17].

Значний вплив на зовнішню політику США та Канади мають міжнародні міжурядові організації, зокрема ООН, НАТО, МВФ, Світовий банк, G7, ОЕСР та інші. Ці структури слугують не лише платформами для багатосторонньої співпраці, а й механізмами координації політичних і безпекових рішень. Хоча

провідним суб'єктом міжнародних відносин залишається національна держава, роль міждержавних інституцій і недержавних акторів у формуванні глобальної політики зростає [18].

Глобалізація, регіоналізація та транснаціоналізація створюють багаторівневу систему міжнародних відносин, у межах якої США та Канада виступають не лише впливовими акторами, а й посередниками у врегулюванні конфліктів, розбудові економічних зв'язків і розв'язанні глобальних проблем. Паралельно з державами дедалі активніше діють недержавні суб'єкти - екологічні рухи (Greenpeace), правозахисні організації (Amnesty International), технологічні корпорації (Apple, Google, Tesla), а також окремі лідери громадської думки (Ілон Маск, Грета Тунберг). Це вимагає нових підходів до аналізу зовнішньополітичної поведінки та перегляду традиційних уявлень про міжнародну взаємодію [19].

Важливим чинником сучасної міжнародної системи є діяльність транснаціональних корпорацій, які суттєво впливають на формування зовнішньої політики США та Канади. Їхня участь у світових ланцюгах виробництва і капіталу фактично стирає межу між внутрішньою та зовнішньою політикою, що посилює роль економічної дипломатії у стратегіях обох країн [20].

Методологічно значущим є також аналіз міжнародних торговельно-економічних відносин, які стали базою глобалізації, науково-технічного прогресу та ефективного використання ресурсів. Водночас через посилення конкуренції виникає потреба уточнення термінологічного апарату й теоретичних підходів до їхнього тлумачення [21].

Особливу роль у зовнішньоекономічній політиці США та Канади відіграють міжнародні фінансові організації - МВФ, Світовий банк, ЄБРР, Північноамериканський банк розвитку. Вони не лише надають фінансові ресурси, а й впливають на формування міжнародного іміджу держав, підвищують рівень довіри до їхньої економічної системи та сприяють залученню інвестицій [22; 23].

Сучасна методологія аналізу зовнішньої політики США та Канади має також враховувати вплив нетрадиційних загроз, серед яких міжнародний тероризм, кібератаки, інформаційні війни та екологічні виклики. Ці фактори формують нові стратегії безпеки, що поєднують «жорсткі» та «м'які» інструменти впливу. В умовах глобалізації класичні концепції силової політики поступаються місцем багатовимірним моделям асиметричної взаємодії [24; 25].

Військова сила залишається важливим інструментом зовнішньої політики США, тоді як Канада традиційно спирається на дипломатію, посередництво та миротворчість. Проте обидві держави активно поєднують військові, політичні, економічні та гуманітарні засоби впливу для досягнення національних інтересів. Це підкреслює необхідність інтеграції аналізу безпекової компоненти у методологію дослідження сучасної зовнішньої політики Північної Америки.

РОЗДІЛ 2

АМЕРИКАНО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС КАДЕНЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

2.1. Політичний контекст та еволюція двосторонніх відносин

Політичний контекст розвитку американо-канадських відносин у ХХ – на початку ХХІ ст. визначався поєднанням стратегічного партнерства та водночас прихованої настороженості з боку Канади щодо політичного та культурного впливу США. Попри союзницький характер співпраці двох держав, у канадському суспільстві з колоніальних часів зберігалися побоювання стосовно домінування Сполучених Штатів і можливості «поглинання» Канади потужним південним сусідом. Особливо гостро ці настрої проявилися під час створення зони вільної торгівлі у Північній Америці - спершу між США та Канадою, а згодом у межах NAFTA і NAFTA 2.0.

Саме цей процес викликав значні суспільні дискусії в Канаді, адже противники економічної інтеграції наголошували на потенційних загрозах не лише економічного чи фінансового характеру, а й на ризиках втрати культурної самобутності та національного суверенітету. Занепокоєння поширенням американського культурного впливу стимулювало формування політики підтримки й захисту канадського культурного суверенітету, спрямованої на зміцнення національної єдності та збереження власної культурної ідентичності [26, с. 234]. Одним із проявів цієї політики стало державне регулювання й захист національного культурного продукту, який розглядався як вразливий насамперед до впливу з боку США [27, с. 299].

Незважаючи на стратегічну співпрацю в оборонній, економічній і дипломатичній сферах, у канадському суспільстві продовжували існувати настрої недовіри до США. Їх підживлювали такі чинники, як побоювання культурної експансії, сприйняття американців як «старших партнерів» у

двосторонніх відносинах та періодичне невдоволення політичними ініціативами Вашингтона. Унаслідок цього антиамериканські настрої залишилися складовою частиною суспільно-політичного дискурсу Канади.

Показовим індикатором еволюції цих настроїв є результати опитувань громадської думки, зокрема дослідження Pew Research Center, яке з 2002 року реалізує масштабний проєкт Pew Global Attitudes Project, присвячений вивченню глобального іміджу США [28]. Завдяки регулярним опитуванням у межах програми «Global views of the U.S.» вдалося простежити зміну ставлення канадців до американської держави та її лідерів упродовж більш ніж двох десятиліть.

Перші дані 2002 року показали високий рівень симпатії до США - 71 %, що було зумовлено глобальним сплеском солідарності після терактів 11 вересня 2001 р., а не беззастережною підтримкою політики адміністрації Дж. Буша-молодшого. Проте вже у 2003 р. частка схвальних оцінок зменшилася до 63 %, у 2005 р. - до 59 %, а у 2007 р. - до 55 %. Із приходом до влади Б. Обама тенденція змінилася: у 2009 р. позитивно ставилися до США 68 % канадців, у 2013 р. - 64 %, у 2015 р. - 68 %, у 2016 р. - 64 %. Початок президентства Д. Трампа супроводжувався різким падінням позитивного сприйняття США - лише 43 % у 2017 р., 40 % у 2018 р., 51 % у 2019 р. і рекордно низькі 35 % у 2020 р. У період президентства Дж. Байдена ставлення канадців до США знову стало більш доброзичливим: 61 % у 2021 р., 63 % у 2022 р., 57 % у 2023 р. та 54 % у 2024 р. [29].

Таким чином, аналіз довготривалих соціологічних спостережень Pew Research Center свідчить, що найнижчий рівень позитивного ставлення канадців до США припав саме на роки першої каденції Д. Трампа [29]. Подібні коливання у сприйнятті американської держави спостерігалися і в інших країнах світу: хвилі симпатії збігалися з періодами президентства Б. Обама чи Дж. Байдена, тоді як спади - із роками правління Дж. Буша-молодшого та Д. Трампа [30]. Проте саме у випадку Канади ця динаміка найвиразніше демонструє залежність суспільного ставлення від політичного контексту та риторики американських

лідерів, що є ключовим чинником еволюції двосторонніх відносин у новітній історії.

Рівень довіри канадців до американських президентів є важливим показником динаміки політичного сприйняття Сполучених Штатів та еволюції американо-канадських відносин. Дані багаторічних досліджень Pew Research Center засвідчують, що впродовж 2003–2024 рр. саме Д. Трамп мав найнижчі показники довіри серед усіх президентів США, особливо у сфері міжнародної політики. Максимальний рівень довіри до нього становив лише 28 % у 2019 р., а мінімальний – 20 % у 2020 р. (табл.2.1) [29].

Таблиця 2.1

Динаміка довіри канадців до президентів США у 2003–2024 рр.

Президент США	Роки президентства	Максимальний рівень довіри (%)	Мінімальний рівень довіри (%)	Середній рівень довіри (%)
Джордж Буш-молодший	2001–2009	45	23	34
Барак Обама	2009–2017	83	64	74
Дональд Трамп	2017–2021; 2025–н.ч.	28	20	24
Джозеф Байден	2021–2025	63	52	57

Джерело: [29]

У контексті президентських виборів 2024 р. канадська громадськість уважно стежила за політичними процесами у США. Хоча рейтинг Дж. Байдена в самих Сполучених Штатах знижувався, серед канадців він залишався значно вищим, ніж у Д. Трампа. За опитуваннями першої половини 2024 р., рівень довіри до Байдена становив 52 %, до Трампа – 30 %; водночас рівень недовіри – 46 % і 69 % відповідно (табл.2.2) [29].

Таблиця 2.2

Динаміка громадської думки Канади щодо США та американських президентів (2024–2025 рр.)

Показник	Дж. Байден (2024)	Д. Трамп (2024)	США в цілому (2024)	США в цілому (лютий 2025)	США в цілому (березень 2025)
Рівень довіри, %	52	30	54	30	17
Рівень недовіри, %	46	69	41	27	43
Сприйняття як «союзника», %	-	-	-	30	17
Сприйняття як «ворога», %	-	-	-	27	43

Джерело: [29; 31]

Після повернення Д. Трампа до влади у 2025 р. настрої канадців різко погіршилися. Уже в лютому 2025 р. лише 30 % респондентів вважали США союзником, 27 % - нейтральною країною, а 27 % - ворогом; 74 % опитаних висловили негативне ставлення до нового президента [31]. Значна частка канадців розцінила його заяви про можливе введення тарифів проти Канади як спробу економічного тиску та втручання у внутрішні справи сусідньої держави.

Провокаційні заяви Д. Трампа про можливу анексію Канади як «51-го штату США» лише посилили патріотичні настрої серед канадців. У відповідь поширилися ініціативи на кшталт кампанії «Buy Canadian Instead», спрямованої на підтримку вітчизняного виробника [32]. Водночас опитування Legeet показали значну політичну диференціацію: антиамериканські настрої переважають серед прихильників Ліберальної партії Канади, Нової демократичної партії та Квебецького блоку, тоді як Консервативна партія залишається більш проамериканською. Так, 37 % лібералів, 34 % нових демократів і 47 % представників Квебецького блоку вважали США «ворогом», у той час як серед консерваторів цей показник становив лише 18 % [32].

Опитування Angus Reid Institute (січень 2025 р.) підтверджують, що саме консерватори демонструють найбільшу лояльність до США: 20 % їхніх прибічників висловили готовність підтримати гіпотетичний референдум про приєднання Канади як 51-го штату, тоді як серед прибічників інших партій цей

показник не перевищував 5 % [33]. Такий поділ є традиційним: Ліберальна партія історично тяжіє до «антиамериканізму», тоді як Консервативна - до більш тісного партнерства з Вашингтоном [34, с. 21].

До кінця березня 2025 р. суспільна думка в Канаді ще більше поляризувалася. За даними Leger, головною проблемою для канадців стали «тарифи/Трамп/американська агресія» (38 %), що випередили навіть інфляцію (20 %) та житлову кризу (10 %) [35, с. 6]. Негативне ставлення до Д. Трампа висловили 81 % респондентів, а 87 % вважали, що його тарифна політика шкодить канадській економіці [36, с. 10–11]. До березня 2025 р. частка тих, хто сприймав США як «ворога», сягнула 43 %, а кількість тих, хто вбачав у них союзника, зменшилася до 17 % [36, с. 16].

Більшість канадців вважає, що особиста риторика Д. Трампа стала головною причиною погіршення відносин між державами: 64 % респондентів заявили, що розчаровані саме ним, тоді як лише 3 % розчарувалися в США як країні, і ще 19 % - у «обох» [36, с. 23]. У квітні 2025 р. нові опитування Leger зафіксували сильну емоційну реакцію на дії американської адміністрації: 57 % канадців відчували гнів, 32 % - тривогу, 82 % переконані, що тарифи негативно позначаються на економіці Канади [37, с. 6, 32]. При цьому 75 % опитаних припускають, що агресивна риторика Д. Трампа може бути спробою вплинути на результати майбутніх парламентських виборів у Канаді [38].

Підсумовуючи, можна зазначити, що еволюція двосторонніх відносин Канади та США у XXI ст. відзначається коливаннями від стратегічного партнерства до політичного напруження, що безпосередньо залежить від персонального стилю американських президентів. Адміністрації Б. Обами та Дж. Байдена сприяли зміцненню довіри, тоді як періоди президентства Д. Трампа характеризуються найглибшими кризами взаємного сприйняття, активізацією антиамериканських настроїв та зміщенням фокусу канадської політики у бік самостійності й економічного суверенітету.

Як зазначалося вище, у канадському суспільстві не існує повної єдності у ставленні до США. Січневе опитування 2025 року, проведене Ipsos, показало, що

більшість канадців підтримують ідею збереження незалежності країни, попри провокативні заяви Дональда Трампа про те, що Канада могла б стати 51-м штатом США. Водночас опитування виявило, що близько 30 % респондентів розглянули б можливість приєднання до США за умови отримання американського громадянства і конвертації фінансових активів у долари США. Найвищий рівень підтримки цієї ідеї спостерігався серед молоді віком від 18 до 34 років (43 %), серед респондентів віком 35–54 роки - 33 %, а серед старшого покоління (55+) - лише 17 % [39].

Близько 48 % опитаних канадців вважають, що висловлювання Трампа становлять реальну загрозу суверенітету Канади, тоді як 43 % вважають ці заяви несерйозними. Однак, інші показники свідчать про наявність тривожних тенденцій: 22 % респондентів заявили, що проголосували б за приєднання своєї провінції до США, якби, наприклад, Альберта або Квебек проголосили незалежність. Крім того, 20 % канадців переконані, що об'єднання Канади та США є лише питанням часу, а 27 % очікують, що упродовж наступного десятиліття Квебек, Альберта або обидві провінції можуть відокремитися від решти країни [40].

Деякі канадці, як зазначає мовник СВС, розглядають ідею перетворення Канади на 51-й штат США через прагматичну призму: вони вбачають у цьому можливість доступу до більшого ринку праці, економічних ресурсів, нижчих податків, розширення бізнес-можливостей та підвищення безпеки у світовому контексті, де посилюються виклики з боку Китаю та Росії [41]. До таких прихильників ідеї тіснішої інтеграції належать переважно представники соціальних і політичних «маргінесів» - громадяни, які відчують себе недооціненими в межах сучасної політичної системи Канади, виступають проти обов'язкових вакцинацій, не підтримують британську монархію або ж симпатизують рухам за незалежність західних провінцій [41].

Попри те, що цей рух має радше маргінальний характер, команда Дональда Трампа активно використовує подібні настрої у своїй риториці, створюючи

ілюзію існування «канадського руху» за приєднання до США, хоча фактична кількість його прихильників є незначною.

Канадські політики, незалежно від партійної приналежності, одноставно виступають проти ідей про перетворення Канади на американський штат. Напередодні парламентських виборів, призначених на 28 квітня 2025 року, це питання стало одним із центральних у політичному дискурсі. І колишній прем'єр-міністр Джастін Трюдо, і його наступник Марк Карні (який обійняв посаду у березні 2025 року) активно використовують антиамериканські наративи як засіб консолідації національного електорату [39].

Аналітики зазначають, що агресивна риторика Трампа щодо Канади (зокрема погрози підвищення тарифів і заяви про можливу анексію) стала своєрідним «порятунком» для Ліберальної партії Канади, чия популярність наприкінці 2024 року істотно знизилася. Так, за даними Angus Reid Institute, у грудні 2024 р. за лібералів готові були проголосувати лише 16 % виборців (проти 32,6 % на виборах 2021 року), тоді як за консерваторів - 45 % [42]. Після гучних заяв Трампа підтримка лібералів різко зросла: за результатами опитування Leger на початку квітня 2025 року, їх підтримували вже 44 % виборців, тоді як консерваторів - 37 % [39].

Як підкреслює канадський оглядач Р. Шове, політики оперативно використали ситуацію, аби позиціонувати себе як «захисників Канади» перед обличчям зовнішньої загрози [42]. Джастін Трюдо навіть у свої останні дні на посаді намагався продемонструвати непохитність перед тиском США, що нагадало попередні епізоди його публічних «зіткнень» із Трампом [42, с. 77].

Лідер Консервативної партії П'єр Пуальєвр, своєю чергою, був змушений коригувати риторику, аби дистанціюватися від образу «канадського Трампа». Його гасло «Broken Canada» було замінено на «Canada First», що мало підкреслити національну орієнтацію його політики. Проте Ліберальна партія продовжує використовувати обвинувачення в проамериканізмі Пуальєвра як елемент передвиборчої боротьби. Тактика лібералів передбачає створення рекламних матеріалів, які порівнюють висловлювання Пуальєвра та Трампа,

демонструючи їхню подібність - від фраз типу «все зламано» до «фейкових новин» і «радикальних лівих» [23].

Опитування Ipsos (березень 2025 р.) засвідчило, що Марк Карні, нинішній лідер лібералів, сприймається як найкращий політик, здатний протистояти викликам, пов'язаним із президентством Дональда Трампа (48 % респондентів), тоді як лише 31 % вважає таким Пуальєвра. При цьому 43 % канадців переконані, що Пуальєвр погодиться на будь-які вимоги президента США, тоді як про Карні так вважають лише 22 % [44].

Сам прем'єр-міністр Марк Карні публічно заявив, що Канада ніколи не стане 51-м штатом США, і закликав громадян до єдності перед загрозою втручання у внутрішні справи країни. Цікаво, що частина суспільства покладає сподівання і на монархію: за словами письменниці Патрісії Требл, король Чарльз III має виступити на захист Канади в умовах потенційної загрози її суверенітету [44].

Канада, таким чином, не є унікальним прикладом напружених відносин зі США. У XXI столітті багато країн - включно з союзниками по НАТО - переживали подібні етапи еволюції від захоплення американською політикою до її різкої критики (як, наприклад, Туреччина, де антиамериканізм із часом став частиною політичної культури [45, р. 229]). У більшості випадків політичні еліти використовують антиамериканські настрої для мобілізації електорату та зміцнення власних позицій, що яскраво демонструє і сучасний канадсько-американський політичний контекст.

2.2. Торговельно-економічна політика: від NAFTA до USMCA

Американо-канадські відносини у науковій літературі зазвичай розглядаються як приклад ефективного політичного, військового та економічного партнерства між великою державою та державою «середнього

рівня». Канада традиційно підтримує Сполучені Штати на міжнародній арені, зокрема у військово-політичній сфері, а угода НАФТА тривалий час залишалася символом успішної економічної інтеграції наприкінці ХХ століття.

Однак у другій половині 2010-х – на початку 2020-х років торговельно-економічні відносини між США та Канадою зазнали істотних змін. Адміністрація Д. Трампа переглянула підходи до економічної співпраці, наголошуючи на необхідності рівномірного фінансового навантаження у сфері оборони, зокрема в межах НАТО, де Канада мала забезпечувати власну безпеку на рівні з США у відсотковому співвідношенні до ВВП [2]. Саму угоду НАФТА Трамп охарактеризував як «одну з найгірших торговельних угод, про яку коли-небудь домовлялися Сполучені Штати» [126], вважаючи, що її реалізація протягом 25 років принесла більші вигоди Канаді та Мексиці, тоді як у США відбулося закриття багатьох підприємств і втрата мільйонів робочих місць. Американський торговельний дефіцит із Канадою залишався стабільно високим і у 2017 році сягнув \$17,05 млрд.

У цей період як виконавча, так і законодавча влада США прагнули переглянути умови укладання торговельних угод, висуваючи вимоги щодо відкриття канадських ринків молочної продукції, зерна та м'якої деревини, збільшення частки товарів північноамериканського походження та обмеження можливостей Канади укладати торговельні домовленості з державами, які США вважають такими, що мають «неринкову економіку».

Після 13-місячних переговорів 30 вересня 2018 р. Сполучені Штати, Мексика й Канада досягли згоди щодо нової угоди, яка замінила НАФТА, - USMCA (The Agreement between the United States of America, the United Mexican States, and Canada). Уже сама зміна назви, що не містить поняття «вільна торгівля», відображала нову філософію торговельно-економічної політики США. Головним архітектором нової угоди став торговельний представник Роберт Лайтхайзер (Robert Lighthizer), який надав документу «істотний американський зміст» [6].

Текст USMCA багато в чому базується на положеннях Угоди про Транстихоокеанське партнерство (ТТП), яку США ініціювали з 2008 р., але з якої вийшли у 2017 р. за рішенням Д. Трампа. За оцінками експертів, структура USMCA майже повністю повторює положення ТТП: 29 із 30 глав є схожими, а 72% статей збігаються за змістом [6]. Як і НАФТА, нова угода зберігає принцип безмитної торгівлі більшістю товарів між трьома країнами [6], однак містить десять нововведень, серед яких - модернізовані положення, що враховують розвиток цифрових технологій, зменшення бюрократичних процедур, усунення розбіжностей у торговельному регулюванні, підвищення прозорості, удосконалення правил походження автомобілів, розширення доступу на сільськогосподарські ринки Канади, механізми вирішення трудових та екологічних спорів і забезпечення участі корінних народів у економічній активності.

Канада була готова ратифікувати USMCA вже на початку лютого 2019 р., однак прем'єр-міністр Дж. Трюдо наголошував, що процес ратифікації має супроводжуватися скасуванням так званих «тарифів покарання» на канадський імпорт сталі та алюмінію [7]. Ці обмеження були введені на підставі ст. 232 Закону про розширення торгівлі 1962 р., після того як міністерство торгівлі США дійшло висновку, що імпорт цих товарів загрожує національній безпеці. У травні 2018 р., попри активні переговори щодо USMCA, адміністрація Трампа запровадила відповідні мита для Канади та Мексики, аналогічно до заходів, застосованих до ЄС, Південної Кореї, Бразилії, Аргентини й Австралії. Це засвідчувало, що США не прагнули до повноцінних фрітредерських відносин навіть із найближчими сусідами. У відповідь Канада вжила дзеркальних заходів, змінивши ціни на власну сталь, алюміній та інші товари, щоб компенсувати втрати від американських тарифів [7].

Попри це, адміністрація Д. Трампа подала угоду USMCA до Конгресу для ратифікації з урахуванням чинних тарифів. Міністр закордонних справ Канади Христя Фріленд під час візиту до Вашингтона 6 лютого 2019 р. заявила, що такі дії США під приводом «національної безпеки» є «абсурдними», адже Канада є

близьким союзником у питаннях безпеки, зокрема в коаліції проти ДАІШ [9]. Того ж дня президент Д. Трамп, виступаючи з доповіддю перед Конгресом, наголосив, що нова угода USMCA замінить НАФТА і сприятиме поверненню робочих місць до США, розвитку сільського господарства, захисту інтелектуальної власності та розширенню виробництва автомобілів із позначкою «Made in USA» [9]. Після виступу торговельний представник Р. Лайтхайзер уточнив, що присутність тарифів у межах угоди є свідомим рішенням, адже USMCA має стати «моделлю для всіх майбутніх торговельних угод» [9].

Реакція прем'єр-міністра Канади Дж. Трюдо на виступ президента США Д. Трампа щодо нової торговельної політики була критичною. У промові перед канадським парламентським кокусом він наголосив: «Ми продовжуємо працювати з американською адміністрацією та більшістю в Конгресі, яка обґрунтовано вважає, що тарифи шкодять американським робітникам так само, як і канадським працівникам та промисловості. Президент, як відомо, послідовно відстоює власний тарифний підхід, хоча це завдає шкоди й самому американському народу» [7]. Після цього уряд Канади кілька місяців вів переговори зі США, домагаючись вилучення тарифів із законопроекту USMCA.

На той момент економічна та культурна інтеграція між США й Канадою була настільки глибокою, що тарифні ініціативи адміністрації Д. Трампа в межах USMCA сприймалися канадським суспільством як необґрунтовані й навіть образливі. Необґрунтованими – тому що 25% тариф на сталь та 10% тариф на алюміній вводилися попри багаторічний спад у канадській металургії, де з 1998 р. закрилася значна кількість підприємств і скоротилося понад 75 тис. робочих місць [7]. Образливими – адже канадський метал був визначений Вашингтоном як «загроза національній безпеці США» [7].

Напруженість у двосторонніх відносинах досягла піку влітку 2018 р., коли на саміті «Групи семи» у Канаді Д. Трамп звинуватив Дж. Трюдо у «неправдивих заявах», назвавши його «дуже нечесним і слабким». Хоча така риторика розглядалася радше як елемент переговорної стратегії, спрямованої на досягнення для США «вигіднішої угоди», у Канаді вона була сприйнята як

образа. Як зазначав колишній посол Канади у США Ф. Маккенна: «Трамп не тільки використовував грубі вислови, він загрожував нашому економічному добробуту, і робив це з очевидним задоволенням. Люди цього не забудуть» [7].

Американські ЗМІ повідомляли, що адміністрація США свідомо відмовилася від пільг під час переговорів, використовуючи цей крок як тиск на Канаду, і навіть після досягнення домовленостей відновлювати їх не поспішала [4]. Канадці ж відзначали непослідовність у діях президента, який, позиціонуючи себе як «tariff man», у сфері сільського господарства вимагав саме принципів «вільної торгівлі». Зокрема, він вважав ключовим досягненням переговорів зниження канадських тарифів на імпорт американського молока, сиру та масла [3].

Такі дії мали наслідки й у суспільних настроях: якщо у 2007 р. позитивно оцінювали американо-канадські відносини 76% канадців, то у 2018 р. цей показник знизився до 39% [3].

Сама процедура ратифікації USMCA у США виявилася значною мірою проблемною через позицію президента. Його відмова вилучити тарифні положення та постійні погрози новими обмеженнями змусили демократичну більшість у Палаті представників детально аналізувати їхні наслідки, створювати додаткові комісії, залучати експертів, профспілки й лобістів. При цьому було зрозуміло, що тарифи можуть дати лише короткострокові вигоди, але у середньо-й довгостроковій перспективі послаблюють конкурентоспроможність американських товарів.

Додаткової плутанини у процес внесло й висловлювання економічного радника президента Л. Кадлоу, який у лютому 2019 р. заявив, що тарифи – це лише переговорний інструмент, а кінцева мета Д. Трампа полягає у їх повній відміні [4]. На підтвердження цього наводилися положення USMCA щодо доступу американських молочних продуктів на канадський ринок. Проте, за оцінками Брукінгського інституту, зростання американських доходів у цій сфері становитиме лише 0,2%, що робить ефект майже символічним [7, р. 8].

Невизначеність посилювалася й тим, що в разі відмови Канади ратифікувати угоду з тарифними положеннями Вашингтон уникав чітких коментарів, наголошуючи лише, що «уряд поінформований» [3].

Тарифні умови USMCA підвищували витрати транснаціональних компаній у всіх трьох країнах. Так, «Magna International Inc.» з Онтаріо, яка має десятки тисяч працівників у Канаді, США та Мексиці, прогнозувала додаткові витрати у розмірі \$45–50 млн у разі перенесення виробництва до США, що негативно позначалося б на прибутках і виплатах акціонерам.

У березні 2019 р. Торговельна палата США відзначила, що сталеві й алюмінієві тарифи в рамках USMCA щотижня зачіпають товари обсягом близько \$500 млн і постійно збільшують витрати американських компаній [3].

Таким чином, проблема USMCA мала не лише економічний, а й політичний вимір. У Конгресі, під керівництвом спікера Н. Пелосі, дедалі активніше обговорювали необхідність перегляду угоди, називаючи її «сирою» та суперечливою. Боротьба за її ратифікацію перетворилася на політичне протистояння.

За оцінками Американського інституту підприємництва, підхід демократів у Палаті представників до торговельної політики характеризується такими рисами:

- 1) вони здебільшого налаштовані проти угод про вільну торгівлю;
- 2) ситуація навколо USMCA демонструє суперечності між Новою демократичною коаліцією (New Democrat Coalition – NDC) та Конгресовим прогресивним кокусом (Congressional Progressive Caucus – CPC).

Навесні 2019 р. у Сполучених Штатах точилися інтенсивні політичні дебати щодо подальшої долі нової торговельної угоди USMCA, яка мала замінити НАФТА та стати основою оновленої торговельно-економічної політики Північної Америки. Перед спікером Палати представників Ненсі Пелосі та членами Бюджетного комітету постало складне завдання - визначити позицію Демократичної партії щодо нової угоди, або шляхом ініціювання додаткових переговорів між США, Канадою та Мексикою, або через внесення виправлень до

вже існуючого тексту договору. Американський торговельний представник Р. Лайтхайзер, який проводив складні консультації з демократичними фракціями, попереджав, що надмірне затягування процесу або вимога нових умов може «вбити договір» чи відкласти його ухвалення до президентських виборів. На його думку, оптимальним шляхом залишалось продовження переговорів у межах чинної угоди USMCA.

Варто зазначити, що затримка ратифікації угоди зумовлювалася також діяльністю впливових лобістських груп. Так, Американська федерація праці та Конгрес виробничих профспілок (American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations - AFL-CIO) застерегли конгресменів від «передчасного» (premature) голосування за заміну НАФТА. До середини квітня 2019 р. адміністрація Д. Трампа очікувала на оприлюднення незалежного звіту Американської торговельної комісії, який мав дати об'єктивну оцінку економічних вигод нової угоди, що стикалася зі зростаючим опором з боку демократів, які прагнули не допустити політичної перемоги президента у сфері торговельної політики.

У 379-сторінковому звіті Комісії зазначалося, що USMCA забезпечить лише помірне економічне зростання: підвищення ВВП США на 0,35% і створення 176 тис. нових робочих місць, що становить приріст зайнятості на 0,12% протягом наступних п'яти років [5]. Ці висновки викликали різну реакцію: економічний радник президента К. Хассетт наголосив, що документ підтверджує вигоди угоди для американської економіки, тоді як спікер Палати представників Н. Пелосі наполягала на необхідності посилення окремих положень USMCA перед голосуванням.

20 травня 2019 р. Канада та Мексика погодились скасувати взаємні тарифи у відповідь на американські торговельні обмеження, але висунули умову: Конгрес США має ратифікувати USMCA до літніх парламентських канікул, інакше обидві країни відмовляться від ратифікації у власних парламентах. Водночас, коли уряд США 17 травня 2019 р. зняв сталеві та алюмінієві тарифи з Канади та Мексики, що було головною перепорою для ухвалення угоди, Н.

Пелосі продовжувала наполягати на доопрацюванні тексту. Президент Д. Трамп, зі свого боку, очікував швидкої ратифікації, заявивши: «Ми тільки що дійшли згоди з Канадою й Мексикою, і ми будемо відправляти наш продукт у ці країни без уведення тарифів... Сподіваюся, Конгрес швидко ратифікує USMCA» [3].

Коментуючи це рішення, колишній посол США в Канаді за адміністрації Б. Обами Б. Хейман охарактеризував дії Трампа як «спробу представити усунення проблеми, створеної власноруч, як дипломатичну перемогу», зауваживши, що президент «подібний до палія, який сам запалює вогонь, потім його гасить і оголошує себе рятівником» [3].

29 травня 2019 р. прем'єр-міністр Канади Дж. Трюдо подав текст USMCA до Палати громад для ратифікації, наголосивши, що нова угода забезпечить доступ до торговельного простору, на який припадає понад чверть світової економіки [3]. Проте загострення відносин між США та Мексикою через можливі нові мита з боку адміністрації Трампа змусило канадський уряд призупинити процес ратифікації. Міністр закордонних справ Х. Фріленд пояснила парламентарям, що «угода не набуде чинності, поки вона не буде ратифікована всіма трьома країнами».

У червні 2019 р. Трюдо відвідав Вашингтон для консультацій із президентом Трампом, спікером Палати представників Н. Пелосі та лідером республіканців у Сенаті М. Макконнеллом, підтвердивши готовність Канади завершити процес синхронно зі США [7]. Попри це, наприкінці червня Мексика першою ратифікувала USMCA, тоді як у США та Канаді процес залишався заблокованим через політичні суперечки. Демократи наполягали на внесенні до угоди суворіших трудових і екологічних стандартів, а також механізмів регулювання фармацевтичних цін, які б мали законодавчий характер [5].

У цей період американські ділові кола активно лобіювали ратифікацію угоди, наголошуючи, що USMCA є стратегічно важливою для більшості штатів, які торгують із Канадою та Мексикою [6]. Однак ситуація ускладнилася після 24 вересня 2019 р., коли Н. Пелосі ініціювала процедуру імпічменту президента Трампа у зв'язку з його тиском на Україну [6]. Цей крок тимчасово відсунув

питання ратифікації на другий план, що викликало невдоволення в Білому домі. Радник із торговельної політики П. Наварро пізніше заявив: «Проблема в одній людині - Ненсі Пелосі. Вона грає на політиці, тоді як USMCA вже готова до ухвалення» [6].

Наприкінці 2019 р. після доопрацювання положень щодо трудових прав і довкілля Пелосі повідомила, що досягнуто «суттєво поліпшеної угоди для американських робітників». 19 грудня 2019 р. Палата представників схвалила USMCA переважною більшістю - 385 голосів «за» і 41 «проти», а Сенат підтримав документ 89 голосами проти 10. 29 січня 2020 р. президент Д. Трамп підписав закон про ратифікацію USMCA, офіційно завершивши перехід від НАФТА до нової моделі торговельно-економічних відносин Північної Америки.

Канада розпочала власну процедуру ратифікації 27 січня 2020 р., коли віцепрем'єрка Х. Фріленд підтвердила намір уряду внести законопроект до парламенту після підписання угоди президентом США. Проте процес розгляду затягнувся через політичну конфігурацію парламенту меншості та бажання Оттави продемонструвати певну автономність від американського тиску. Як відзначали канадські оглядачі, гасло франко-канадських патріотів «*Je me souviens*» («ми пам'ятаємо») залишалось актуальним і в контексті торговельно-економічних відносин із США [6].

У ХХІ ст. роль геополітичного чинника у формуванні зовнішньоекономічних зв'язків держав різко зросла. У сучасних умовах саме він часто визначає пріоритети торговельної політики, відсуваючи на другий план економічну доцільність. США, а слідом за ними й Канада, чітко поділяють глобальний простір за принципом «свої – чужі». Ключовим критерієм цього розподілу стає не географічна близькість чи культурна спільність, а ступінь визнання торгово-економічними партнерами глобального лідерства США та їхніх союзників. Як наслідок, головними партнерами для США й Канади виступають ті держави, які є учасниками стратегічних військово-політичних альянсів, або принаймні не виступають проти атлантичних цінностей, що склалися протягом десятиліть. Таким чином, у міжнародних відносинах

простежується чіткий розкол: з одного боку – США та їхні союзники, орієнтовані на збереження гегемонії, з іншого – держави, що підтримують багатополарний світовий порядок.

Порівняння NAFTA та USMCA наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Порівняння NAFTA та USMCA

Параметр	NAFTA (1994–2018)	USMCA (з 2018 р.)	Вплив на США	Вплив на Канаду
Автомобільна промисловість	Мін. 62,5% північноамериканського вмісту в авто	Підвищено до 75%	Стимулює виробництво у США, зменшує залежність від імпорту	Потребує адаптації канадських виробників до жорсткіших вимог
Мінімальна зарплата у виробництві авто	Не передбачалась	16 дол. США/год. для 40–45% авто	Захист американських робочих місць	Зростання витрат на робочу силу у Канаді та Мексиці
Сільське господарство (молочний сектор)	Канада мала систему квот і захисту внутрішнього ринку	Відкриття ринку для американських молочних продуктів (3,6% ринку)	Розширення доступу до канадського ринку	Втрати канадських фермерів у молочному секторі
Інтелектуальна власність	Стандартні положення	Посилений захист патентів (наприклад, на біофармацевтику – +2 роки)	Переваги для американських фармкомпаній	Подорожчання ліків для канадців
Строк дії угоди	Безстрокова	16 років, перегляд кожні 6 років	Дає США важелі впливу для	Підвищує політичну та економічну

			періодичних змін	невизначеність
Електронна комерція	Майже не врегульована	Нові правила щодо транскордонної цифрової торгівлі	Розширення експорту американських онлайн-сервісів	Необхідність гармонізації з новими нормами
Трудові стандарти	Мінімальні вимоги	Жорсткіші трудові норми, особливо для Мексики	Захист американських робочих місць від «соціального демпінгу»	Відповідність стандартам підвищує витрати бізнесу
Мита на сталь та алюміній	Не застосовувались у рамках NAFTA	США запровадили 25% (сталь) та 10% (алюміній), потім частково зняли	Засіб тиску на партнерів	Удар по канадській металургії, залежній від експорту в США

Джерело: [7]

Отже, як ми бачимо перехід від NAFTA до USMCA став проявом більш жорсткої торговельно-економічної політики США, спрямованої на захист внутрішнього виробництва та робочих місць. Для Канади нова угода означала необхідність поступок у сфері сільського господарства та металургії, водночас зберігаючи доступ до ключового американського ринку, що було критично важливо для її економіки.

У цьому контексті зовнішньоекономічна політика Канади поєднує два вектори: по-перше, підтримку традиційних союзників по НАТО, по-друге – диверсифікацію торговельних відносин з різними регіонами світу. Саме з цією метою було укладено Всеосяжну економічну і торговельну угоду з ЄС (СЕТА). Про досягнення домовленостей щодо її укладення прем'єр-міністр Канади С. Харпер та голова Єврокомісії Ж. М. Баррозу оголосили у жовтні 2013 р., а вже у

2016 р. угоду підписали Дж. Трюдо та лідери країн ЄС. Європарламент ратифікував її у лютому 2017 р., а канадський парламент – у травні того ж року. Після Brexit між Канадою та Великою Британією постала необхідність укладення двосторонньої торговельної угоди, яка замінила б СЕТА. Варто відзначити, що документ передбачав поступове скасування 98% взаємних мит у двосторонньому товарообігу [5].

Паралельно Канада активно нарощувала присутність на ринках Азійсько-Тихоокеанського регіону. У 2016 р. вона приєдналася до Транстихоокеанського партнерства (ТТП), серед учасників якого є як традиційні партнери Канади (Мексика, Чилі, Перу, Японія, Австралія, Нова Зеландія), так і динамічні економіки – Сінгапур, Малайзія, Бруней, В'єтнам. Таким чином, Оттава підкреслила свою прихильність не лише до регіональної, а й до глобальної інтеграції у сфері вільної торгівлі [9].

Найбільш показовим напрямом торговельно-економічної політики Канади у 2017–2018 рр. стала модернізація Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА). Ініціатором цього процесу був президент США Д. Трамп, який розпочав масштабну тарифну війну проти основних торгових партнерів США – Канади, Мексики, ЄС і Китаю. Зокрема, у 2018 р. Вашингтон запровадив 25% мито на сталь і 10% на алюміній, імпортовані з Канади, Мексики та ЄС, а також 25% тариф на китайські товари на суму 50 млрд дол. Трамп використав тарифний тиск як інструмент примусу партнерів до переговорів щодо оновлення НАФТА. Лише після згоди Канади та Мексики на початок перемовин США частково зняли торговельну напругу, домовившись із ЄС про створення спільної комісії для скасування мит [6].

Д. Трамп неодноразово критикував НАФТА, стверджуючи, що вона спричинила дефіцит торгового балансу США та скорочення робочих місць. Ще у 2015 р. він вимагав її переукладання на вигідніших для США умовах, зокрема: скорочення дефіциту у торгівлі з Канадою та Мексикою, ліквідації канадської системи контролю у сфері молочної продукції, підвищення вимог щодо «північноамериканського вмісту» у вартості автомобілів і комплектуючих з

62,5% до 85%. Таким чином, за задумом американського президента, оновлена угода мала стимулювати внутрішнє виробництво й зменшити негативні наслідки глобалізації для ринку праці США.

Не бажаючи руйнувати стратегічні відносини зі своїм головним партнером і союзником по НАТО, уряд Дж. Трюдо пішов на поступки та погодився на переговори. У результаті у жовтні 2018 р. було укладено угоду USMCA, яка передбачала: підвищення вимог до частки північноамериканського виробництва у складі автомобілів (з 62,5% до 75%), відкриття канадського ринку для американських молочних продуктів, а також встановлення мінімальної заробітної плати у 16 дол. на годину для працівників, що збирають автомобілі для експорту у рамках безмитної торгівлі [6].

Попри це, нова угода несе для Канади як потенційні економічні втрати, так і політичні ризики. Процес її ратифікації продемонстрував мінливість позицій США, що змусило Оттаву навіть призупиняти розгляд питання у парламенті до остаточного схвалення угоди у Вашингтоні на початку 2020 р. [66].

Таким чином, еволюція NAFTA та її заміна на USMCA стала логічним кроком у напрямку посилення протекціоністських тенденцій у зовнішньоекономічній політиці США. Якщо у період Дж. Буша-мол. та Б. Обама зміни в NAFTA мали радше корекційний характер, то за Д. Трампа трансформація відбулася у формі торговельно-політичного конфлікту з ключовими партнерами. Це підтверджує зміну підходів США до міжнародної торгівлі – від підтримки вільного ринку до пріоритету принципу «Америка насамперед». Як наслідок, американо-канадські відносини суттєво ускладнилися, довіра між країнами знизилася до найнижчого рівня у XXI ст., а сама USMCA у процесі ратифікації зазнала змін, вигідних передусім США.

Аналізуючи зовнішньоекономічний курс Канади останніх років, можна зробити висновок, що він визначався передусім геополітичними пріоритетами. Оттава тяжіє до зміцнення зв'язків із державами, що є її стратегічними союзниками, що яскраво проявилось у підписанні СЕТА з ЄС та погодженні USMCA зі США – головним партнером і союзником у межах НАТО [6].

2.3. Співпраця у сфері безпеки та діяльність у межах НАТО

Нині співпраця між Канадою та США у сфері безпеки й оборони має змістовний, багаторівневий і водночас унікальний характер. Обидві держави займають більшу частину північноамериканського континенту, а їхнє географічне положення - ізоляція від інших країн океанами - зумовлює формування спільного безпекового простору. Цей фактор, разом із історичною та культурною близькістю народів, став основою створення тісного військово-політичного партнерства в межах Північної Америки, що згодом отримало розвиток у форматі багатосторонньої співпраці, зокрема в межах НАТО.

Особливістю такого союзництва є виражена асиметрія між партнерами, що проявляється як у масштабах військових ресурсів, так і в політичній вазі на міжнародній арені. Водночас зрілий тип асиметричних відносин, побудований на взаємній довірі, взаємозалежності та збалансованому управлінні, дав змогу Канаді й США досягти відносної рівноправності у питаннях оборони та безпеки. Це забезпечує ефективний діалог у рамках НАТО, де обидві країни здатні координувати позиції та ухвалювати рішення, що враховують інтереси кожної зі сторін.

Ключовою основою канадсько-американського партнерства у сфері оборони стала концепція «оборони проти допомоги», яка історично сформувалася ще на початку ХХ століття. Канадська політична еліта усвідомила, що США надзвичайно серйозно ставляться до питань національної безпеки та готові вживати будь-яких заходів для захисту власної території, населення й цінностей. Як зазначають Д. Баррі та Д. Братт, «канадсько-американська безпека характеризується взаємозалежністю. Як наслідок, Канада не тільки не може ігнорувати вимоги США у сфері безпеки, але і відокремитися від наслідків американських рішень у даній сфері» [46, р. 63]. Саме тому стратегічним

вибором Оттави стала реалізація вказаної концепції, що передбачає демонстрацію спроможності самостійно забезпечувати оборону від потенційних загроз. Це, своєю чергою, дозволяє Канаді уникати надмірної військової присутності США на власній території під приводом «надання допомоги» та водночас залишатися активним і надійним партнером у межах колективної безпеки НАТО.

Реалізація канадсько-американської стратегії «оборони проти допомоги» може проявлятися у двох ключових формах:

- самостійному підтриманні обороноздатності меншої держави;
- партнерстві з потужнішим союзником.

Як зазначають дослідники [47, 48], до 1938 року Канада, не маючи реальних зовнішніх загроз, проводила самостійну політику безпеки та оборони. Проте саме напередодні Другої світової війни відбувся поворот до тіснішої взаємодії зі США. У 1938 році президент США Ф. Д. Рузвельт і прем'єр-міністр Канади М. Кінг обмінялися офіційними заявами, які започаткували формування системи колективних заходів із гарантування безпеки Північної Америки та стали практичним втіленням другої форми реалізації стратегії «оборони проти допомоги».

Ф. Рузвельт наголосив, що Сполучені Штати не залишаться осторонь у разі загрози безпеці Канади, тоді як М. Кінг запевнив Вашингтон у готовності Оттави не допустити використання своєї території для потенційного нападу на США. Вже у 1940 р. оборонна взаємодія двох країн була інституціоналізована підписанням Огденсбурзької угоди, що закріпила офіційне партнерство у сфері безпеки. Як зазначав генерал-майор канадської армії М. Поуп, Канада повинна «більше остерігатися ослаблення довіри з боку США щодо нашої безпеки, аніж ворожих дій» [46, р. 71], підкреслюючи важливість збереження взаємної довіри як основи союзницьких відносин.

За десятиліття співпраці між Канадою та США було створено розгалужену систему двосторонньої взаємодії, яка стала фундаментом північноамериканської безпеки та важливим доповненням до механізмів НАТО. Загалом було укладено

понад 80 оборонних угод, понад 250 меморандумів про взаєморозуміння між оборонними відомствами двох країн і сформовано близько 145 форумів для обговорення спільних безпекових питань [49].

Ключовою структурою двосторонньої співпраці є Об'єднане командування аерокосмічної оборони Північної Америки (НОРАД), створене у 1958 році. Ця двостороння організація забезпечує моніторинг і попередження аерокосмічних загроз у північноамериканському регіоні, а після оновлення угоди у травні 2006 року до її функцій додано також морський компонент. Високий рівень інтеграції підтверджується тим, що головнокомандувач НОРАД підзвітний одночасно президенту США та прем'єр-міністру Канади [50, 51].

Найвищим політичним органом координації у сфері оборони є Постійна об'єднана рада оборони, створена у 1940 р. на основі Огденсбурзької угоди. Рада очолюється двома співголовами - представниками Канади та США, які звітують безпосередньо перед керівниками своїх держав. Її засідання відбуваються двічі на рік по чергово в обох країнах. На оперативно-стратегічному рівні взаємодія реалізується через Канадсько-американський комітет із військового співробітництва, заснований у 1946 році.

Важливим технічним і науковим напрямом є Канадсько-американська програма тестування й оцінки (CANUSTER), започаткована у 1983 році. У її межах обидві країни спільно використовують оборонні полігони та інфраструктури для тестування й оцінки військових технологій.

Не менш значущою сферою співпраці залишається військово-промисловий комплекс. Згідно з Угодою про розподіл оборонної продукції (1956 р.), канадські компанії мають право брати участь у тендерах на оборонні контракти США на рівних умовах з американськими фірмами. Додаткова Угода про участь у розвитку оборони (1963 р.) забезпечила канадським виробникам пріоритети у розробці продукції для збройних сил США. Як наголошується у «Білій книзі з оборони» Канади 1994 року, такі домовленості базуються на взаємозалежності північноамериканської оборонної системи, що дозволяє обом державам досягати економії через спеціалізацію виробництва [52].

Сьогодні Канада прагне зміцнити власну роль у військово-промисловій сфері, зосереджуючись на виробництві тренажерів для підготовки пілотів, розробці бортового радіоелектронного обладнання, технічному обслуговуванні авіаційної техніки тощо. Водночас ці домовленості мають не лише економічне, а й політичне підґрунтя: США прагнуть розширити залученість Оттави до північноамериканської та євроатлантичної систем безпеки, тоді як Канада - посилити власну роль у межах НАТО та забезпечити стратегічну автономію у спільній обороні.

Важливим елементом співпраці між США та Канадою у сфері безпеки є спільна охорона кордону та координація дій у межах спільних ініціатив, спрямованих на забезпечення стабільності й захисту обох держав. У 2011 р. прем'єр-міністр Канади С. Гарпер та президент США Б. Обама започаткували комплексну програму «За межами кордонів: спільне бачення безпеки та конкурентоспроможності» (Beyond the Border: A Shared Vision for Perimeter Security and Competitiveness) [53], яка стала складовою ширшої системи трансатлантичної безпеки, узгодженої з принципами НАТО.

У межах цієї ініціативи:

- було започатковано обмін міграційною інформацією - з 2012 року обидві держави спільно використовують біометричні дані, а з 2013 року здійснюють взаємну передачу розширених відомостей (background checks). Це сприяло ефективній імміграційній політиці Канади, зокрема прийому понад 30 тис. сирійських біженців;

- запроваджено обмін інформацією про осіб із заборонаю на польоти (no-fly lists) на постійній основі;

- на території Канади почало функціонувати Управління транспортної безпеки США (TSA), що дозволило уникати повторних перевірок багажу під час прибуття до США, полегшуючи транскордонні подорожі;

- аналогічна спрощена процедура була впроваджена для вантажних перевезень пасажирськими літаками;

– у прикордонних регіонах створено систему спільного радіозв'язку правоохоронних і екстрених служб, а також мережу з понад 40 спільних радіолокаційних датчиків для забезпечення контролю повітряного простору [53].

Хоча частину ініціатив було призупинено під час адміністрації Д. Трампа, їх повністю відновлено у 2021 році, що підтвердило сталість стратегічного партнерства між Оттавою і Вашингтоном.

Окремого значення у зміцненні трансатлантичної єдності набули події 11 вересня 2001 року, які стали ключовим випробуванням для системи колективної безпеки, у тому числі в межах НАТО. Теракти призвели до повного закриття повітряного простору США та переведення наземних і водних кордонів на режим підвищеної готовності. Попри ці обмеження, Канада виявила високий рівень солідарності: понад 300 літаків і 30 тис. пасажирів, які прямували до США, були прийняті в канадських аеропортах.

Найяскравішим прикладом стала гуманітарна реакція мешканців міста Гандер (Ньюфаундленд), де 7 тис. пасажирів знайшли тимчасовий притулок серед 10 тис. місцевих жителів. Канадці забезпечили їх житлом, їжею та засобами зв'язку, а школярі організували волонтерські групи для допомоги літнім пасажиром. Цей вияв солідарності отримав відгук у США: вже 17 вересня 2001 р. американські пасажирів ініціювали збір коштів на підтримку канадських школярів, і до 2014 року «Фонд пасажирів 11 вересня» зібрав 1,5 млн доларів на стипендії для молоді Ньюфаундленду [54].

Кордон між США та Канадою є не лише географічною межею, а й символом взаємної довіри, демократичних цінностей і стратегічного партнерства. У багатьох прикордонних регіонах (зокрема між Квебеком і Вермонтом) існують унікальні об'єкти, як-от бібліотека й Оперний театр Хаскелла, через які проходить міжнародний кордон, що має дві адреси - 93 Касуелл-Авеню, Вермонт, США, і 1-а Черч-Стріт, Квебек, Канада. Такий приклад демонструє рівень відкритості й довіри між країнами, що є рідкістю навіть серед союзників по НАТО.

Нині американо-канадський кордон знову набуває характеру відкритості та прозорості, що підтверджує високий рівень політичної стабільності, спільної відповідальності за регіональну безпеку та прагнення до збереження добросусідських відносин.

Отже, співпраця між Канадою і США у сфері безпеки, включно з діяльністю в межах НАТО, відображає глибоку взаємозалежність двох держав. Хоча США відіграють провідну роль у формуванні оборонної політики Північної Америки, Канада активно долучається до її реалізації, зміцнюючи трансатлантичну єдність і демонструючи приклад конструктивного партнерства в межах євроатлантичного безпекового простору.

У канадсько-американських відносинах у сфері безпеки та оборони ключове значення має членство обох держав у Північноатлантичному альянсі. Під час «холодної війни» мотиви Оттави щодо приєднання до НАТО виходили не лише з потреби протидії комуністичній загрозі. Як зазначають Дж. Томпсон і С. Рендалл, «рішення про вступ Канади до НАТО не було ні необдуманим, ані прийнятим під тиском США. Навпаки, угода пропонувала перспективу противаги американському впливові в умовах багатосторонності» [55, р. 179]. Водночас, за спостереженнями Ч. Дорана, традиційні архітектори канадської зовнішньої політики завжди прагнули диверсифікації партнерств у сфері оборони з метою обмеження політичного домінування Вашингтона.

Участь Канади в НАТО мала для неї ширший сенс, ніж лише військовий. Завдяки її ініціативі до установчого договору було включено статтю 2 («канадську статтю»), у якій йшлося про розвиток мирних міжнародних відносин, економічне співробітництво та усунення суперечностей у зовнішньоекономічній політиці між учасниками. Таким чином, Оттава розглядала Альянс не тільки як оборонний союз, а й як майданчик для політичної та економічної взаємодії, де можна відстоювати власні інтереси навіть у питаннях, що розходилися з позицією США. Д. Лейтон-Браун слушно відзначав: «Членство в союзах може бути для Канади платою за вхід до форуму з

обговорення з союзниками питань, що безпосередньо не стосуються політики союзу».

Таким чином, НАТО виступає певним буфером у відносинах Канади та США. У рамках багатосторонніх механізмів Оттава може дозволити собі більш незалежну позицію чи критику на адресу Вашингтона, що було б малоімовірним у суто двосторонньому форматі. Як зазначав Д. Лейтон-Браун, Канада охочіше використовує публічну дипломатію у разі незгоди зі США на рівні Альянсу, ніж у двосторонньому вимірі. Прикладом цього стала відмова канадського уряду долучитися до війни в Іраку у 2003 р., у чому значною мірою відіграла роль критика дій США з боку Франції та Німеччини. Водночас у суто двосторонніх відносинах у сфері безпеки та оборони Канада віддавала перевагу «тихій дипломатії», що ґрунтувалася на закритому врегулюванні чутливих питань. Такий підхід був окреслений ще у відомому звіті Хіні-Мерчанта 1965 р..

Зміни у глобальній безпековій архітектурі після розпаду СРСР і соціалістичного табору істотно вплинули на канадську політику. Відсутність прямої загрози з боку Сходу дала Оттаві підстави для значного скорочення військових витрат і чисельності збройних сил. Якщо у 1962 р. армія налічувала 126 тис. військових, то у 2002 р. лише близько 50 тис., а оборонний бюджет у 1990-х зменшився майже на чверть. Як відзначав Е. Коен у 2003 р., «збройні сили настільки недофінансовані, що вони більше не можуть захищати країну і просувати свої інтереси за межами континенту» [49].

Це послаблення обороноздатності знизило вплив Канади у багатосторонній діяльності НАТО. Зокрема, її думку ігнорували щодо розширення Альянсу на схід чи операцій проти Югославії. Хоча канадський контингент у Боснії та Герцеговині складав 1300 військовослужбовців, Оттаву не запросили долучитися до миротворчої операції в Македонії. Це зменшило її можливості використовувати НАТО як противагу американському впливові.

Натомість у межах північноамериканської системи безпеки відносини між Канадою та США залишалися більш рівноправними. Вашингтон зберігав повагу до партнерства з Оттавою у спільній обороні континенту, навіть попри значно

менший внесок Канади. Так, пропозиція США залучити Канаду до програми протиракетної оборони розглядалася радше як символ давнього стратегічного партнерства, ніж як практична необхідність.

Отже, співпраця Канади і США у сфері безпеки та оборони має подвійний характер. На багатосторонньому рівні у рамках НАТО Оттава часто виглядає «меншим гравцем» з обмеженим впливом, тоді як у двосторонньому вимірі її роль розглядається крізь призму стратегічного партнерства й спільної географічної відповідальності за Північну Америку. Незважаючи на асиметрію у військових ресурсах, відносини обох країн залишаються тісними й взаємозалежними, а НАТО відіграє роль балансувального механізму у їхньому безпековому діалозі.

РОЗДІЛ 3

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АМЕРИКАНО-КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН

3.1. Ключові виклики глобалізації та міжнародної безпеки для США і Канади

Стратегії формування та розвитку провідних держав світу, зокрема США, Великої Британії, Канади, Німеччини, Франції, Італії та Японії, мають власну специфіку, зумовлену особливостями національних моделей економічного зростання. Водночас для всіх країн «Групи семи» (G7) характерними є орієнтація на розвинуту ринкову економіку, інноваційний розвиток і стратегічне лідерство у світовому просторі. Саме ці держави відіграють ключову роль у формуванні глобальної економічної політики та визначенні пріоритетів міжнародної безпеки, що безпосередньо впливає на позиції США та Канади у світовій системі.

Країни G7 (англ. Group of Seven, раніше G6 і G8) - це міжнародний клуб урядів семи найбільш економічно розвинених країн світу: США, Японії, Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії та Канади. Лідери цих країн регулярно проводять зустрічі для обговорення спільних економічних і політичних проблем, вироблення стратегій реагування на глобальні виклики, а також координації дій у сфері безпеки. До участі в самітах також залучається Європейський Союз (без права голосу). Щорічно відбуваються зустрічі глав урядів, а також спеціальні наради міністрів фінансів, зовнішньоекономічної політики та охорони навколишнього середовища. Головування в G7 здійснюється по черзі між державами-учасницями у встановленому порядку: Франція, США, Велика Британія, Німеччина, Японія, Італія та Канада [56].

Саміти G7 стали ключовим інструментом вироблення спільної позиції країн щодо глобальних економічних та безпекових викликів. Так, перший саміт, проведений 15–17 листопада 1975 р. у Франції, започаткував традицію

координації зусиль для підтримки стабільності світової економіки. Було ухвалено рішення щодо активного сприяння вільній торгівлі, відмови від протекціоністської політики та розвитку міжнародного економічного співробітництва [56].

Другий саміт (27–28 червня 1976 р., Пуерто-Ріко, США) був присвячений питанням стійкого економічного зростання, зниження безробіття, контролю інфляції та забезпечення енергетичної безпеки. Особливий акцент робився на необхідності запобігання кризовим явищам у світовій економіці та зміцненні ролі міжнародних фінансових інституцій [56].

Під час третього саміту (7–8 травня 1977 р., Лондон) головною темою стала енергетична безпека. Лідери держав обговорювали шляхи зниження залежності від імпортової нафти та впровадження альтернативних джерел енергії. Ці кроки мали стратегічне значення не лише для економічної стабільності, а й для зменшення глобальних ризиків, пов'язаних з енергетичними кризами [56].

На четвертому саміті (16–17 липня 1978 р., Бонн) головну увагу було приділено боротьбі з інфляцією та узгодженню монетарної політики країн G7. Координація у фінансовій сфері сприяла стабілізації глобальної економіки та зменшенню ризиків економічної нестабільності, що мало безпосередній вплив на економічну безпеку США і Канади [56].

Під час дев'ятого саміту (28–30 травня 1983 р., США) ключовою темою стали боргові проблеми країн, що розвиваються. Лідери обговорювали механізми фінансової підтримки, реструктуризації боргів і стабілізації світової економіки, що мало на меті запобігання глобальним кризам і підвищення стійкості міжнародної фінансової системи [56].

На чотирнадцятому саміті (19–21 червня 1988 р., Канада) особливу увагу приділено реформам у СРСР та їхнім наслідкам для світової економіки. США та Канада відігравали провідну роль у визначенні політики Заходу щодо підтримки демократизації та ринкових перетворень у Східній Європі [56].

Шістнадцятий саміт (9–11 липня 1990 р., США) був зосереджений на створенні ринкової економіки в країнах Центральної та Східної Європи. Лідери

обговорювали механізми допомоги перехідним економікам, що підкреслювало роль G7 як ключового координатора економічних реформ і безпекових перетворень у постсоціалістичному просторі [56].

Під час двадцять першого саміту (15–17 червня 1995 р., Канада) обговорювалися реформи МВФ та Світового банку, спрямовані на адаптацію цих інституцій до нових глобальних викликів. Лідери наголосили на необхідності підвищення ефективності, прозорості та відповідальності міжнародних фінансових структур [56].

На двадцять третьому саміті (20–22 червня 1997 р., США) темою стало стимулювання малого бізнесу як інструменту економічної стійкості. Розвиток підприємництва розглядався як засіб подолання соціально-економічних дисбалансів і зменшення нерівності у глобальному масштабі [56].

Під час двадцять п'ятого саміту (18–20 червня 1999 р., Німеччина) було ухвалено рішення про створення «Групи двадцяти» (G20), що розширило формат глобального економічного діалогу й залучило до нього країни, що розвиваються. Це стало важливим кроком до демократизації глобального управління [56].

На двадцять сьомому саміті (21–22 липня 2001 р., Італія) основна увага зосереджувалася на продовольчій безпеці, боротьбі з голодом і забезпеченні сталого розвитку сільського господарства [56].

Під час тридцять п'ятого саміту (8–10 липня 2009 р., Італія) обговорювалися шляхи подолання наслідків світової фінансової кризи 2008 року. Саміт сприяв координації антикризових дій США, Канади та інших держав, що мало вирішальне значення для відновлення глобальної економічної стабільності [56].

На тридцять дев'ятому саміті (17–18 червня 2013 р., Велика Британія) основними темами стали боротьба з відмиванням коштів, ухиленням від сплати податків та посилення прозорості міжнародних фінансових операцій. Ключовими пріоритетами були визначені три «Т» – Transparency, Trade, Tax [56].

Сорок перший саміт (7–8 червня 2015 р., Німеччина) був присвячений питанням безпеки, зокрема санкціям проти Російської Федерації, підтримці

України та стабілізації європейського регіону. Ці рішення підкреслили єдність США, Канади та інших членів G7 у протидії загрозам міжнародній безпеці [65].

Отже, діяльність G7 сприяє формуванню глобальної економічної та безпекової архітектури, визначаючи спільні підходи до реагування на виклики глобалізації. Для США та Канади участь у G7 є важливим інструментом захисту національних інтересів, підтримання міжнародної стабільності та просування цінностей відкритої, безпечної й справедливої світової економіки.

Загалом, процеси глобалізації, що набули особливої інтенсивності з кінця XX – початку XXI століття, кардинально трансформували систему міжнародних відносин, створивши як нові можливості, так і нові виклики для провідних держав світу. США та Канада - ключові актори Північноамериканського континенту, що беруть активну участь у формуванні глобальної архітектури безпеки. Водночас, саме ці держави зіштовхуються із низкою системних викликів, пов'язаних з багатовимірністю сучасної глобалізації, асиметрією загроз, а також переосмисленням ролі традиційних і нетрадиційних засобів впливу у світовій політиці.

Одним із провідних викликів для США і Канади стала еволюція самої природи міжнародної безпеки. Якщо у період холодної війни безпекова політика обох держав орієнтувалася на стримування військових загроз, то у XXI столітті пріоритетами стали боротьба з тероризмом, кібербезпека, енергетична стійкість, захист критичної інфраструктури та стабільність глобальних ланцюгів постачання.

Події 11 вересня 2001 р. стали переломним моментом для системи національної безпеки США і Канади, оскільки засвідчили вразливість навіть найбільш потужних держав перед нетрадиційними загрозами. Відтоді стратегічні документи обох країн (зокрема «National Security Strategy» США та «National Defence Policy» Канади) приділяють особливу увагу багатостороннім підходам до запобігання конфліктам, розвідувальній співпраці та колективній обороні у межах НАТО.

Глобалізація привела до формування нової конфігурації сил, у якій США поступово втрачають статус беззаперечного гегемона. Посилення Китаю, відновлення агресивної політики Росії, регіональні амбіції Індії, Туреччини та Ірану - усе це створює багатополярне середовище, де механізми колективної безпеки потребують адаптації.

Для США ключовим викликом стає необхідність збереження стратегічного лідерства без прямої конфронтації, а для Канади - підтримання власного впливу через дипломатичну посередницьку роль, участь у миротворчих операціях і підтримку принципів багатосторонності. Обидві країни стикаються з дилемою: як поєднати національні інтереси з глобальними зобов'язаннями у сфері безпеки, особливо в умовах, коли міжнародне право часто поступається політичному прагматизму.

У цифрову епоху загрози безпеці дедалі частіше мають нематеріальний характер. Кібернапади, втручання у вибори, маніпулювання інформаційним простором та використання штучного інтелекту у військових цілях стали одним із найсерйозніших викликів для США і Канади.

США неодноразово ставали об'єктом кібератак з боку державних і недержавних акторів, що підтверджує актуальність створення системи колективної кібероборони. Канада, у свою чергу, посилює політику захисту цифрової інфраструктури, розвиває співпрацю в межах «Five Eyes» (розвідувального альянсу США, Канади, Великої Британії, Австралії та Нової Зеландії), а також активно бере участь у розробці норм поведінки держав у кіберпросторі.

Загрози інформаційній безпеці також мають соціальний вимір: поширення дезінформації, втручання у виборчі процеси, радикалізація через соціальні мережі стали новими формами впливу на політичну стабільність демократичних суспільств.

Глобалізація сприяла економічному зростанню США і Канади, але водночас зробила їх надзвичайно залежними від міжнародних потоків товарів, енергії та капіталу. Пандемія COVID-19 і подальші геополітичні кризи

продемонстрували вразливість цієї системи: порушення логістики, дефіцит мікročипів, енергетичні дисбаланси стали факторами економічної нестабільності.

США нині реалізують політику «friend-shoring» - перенесення виробництва до країн-партнерів, а Канада прагне диверсифікувати експортно-імпорتنі зв'язки, зменшуючи залежність від США та Китаю. Таким чином, економічна безпека стає складовою національної безпеки, а зміцнення внутрішньої стійкості - стратегічною метою обох держав.

Кліматичні зміни розглядаються як одна з головних довгострокових загроз міжнародній стабільності. США і Канада, як великі енергоспоживачі та виробники, опинилися перед необхідністю трансформації власних енергетичних систем. Підписання Паризької угоди та участь у глобальних кліматичних ініціативах вимагає від обох країн балансування між економічним розвитком і «зеленою» трансформацією.

Зростання частоти природних катастроф, пожеж і повеней у Північній Америці посилює потребу у спільних механізмах реагування, що має як гуманітарний, так і безпековий вимір. Канада відіграє особливу роль у розробці політик «енергетичного переходу», тоді як США концентруються на інноваціях у сфері відновлюваної енергетики й технологічного лідерства у «зеленій економіці».

Посилення глобальних міграційних процесів, зумовлених конфліктами, кліматичними змінами та економічною нерівністю, створює додаткові ризики для США і Канади. Для Вашингтона ключовим викликом є нелегальна міграція з Латинської Америки, що має як соціально-економічний, так і політичний вимір. Канада ж стикається з проблемами інтеграції новоприбулих і зростання соціальної поляризації на тлі міграційного напливу.

Водночас обидві країни намагаються поєднати гуманістичний підхід до біженців з вимогами національної безпеки, що відображається у реформуванні прикордонних і міграційних служб.

Глобалізація є не лише економічним чи технологічним явищем, а й багаторівневим процесом, який охоплює політичні, культурні, інформаційні та екологічні виміри. Для США і Канади, як розвинених демократій, глобалізаційні процеси мають подвійний характер: з одного боку, вони розширюють можливості економічного зростання, інновацій і міжнародної кооперації, а з іншого - створюють нові залежності, асиметрії та ризики для національної безпеки.

Глобалізаційна інтеграція економік США і Канади зумовила їх високу взаємозалежність з іншими центрами світового розвитку, передусім з ЄС, Китаєм і країнами Південно-Східної Азії. Водночас, ця взаємозалежність посилила вразливість до криз - як фінансових (2008–2009 рр.), так і соціально-епідеміологічних (COVID-19), які оголили структурні слабкості світового економічного порядку.

Основні напрями безпекових викликів наведені в табл.3.1.

Таблиця 3.1

Основні напрями безпекових викликів

№	Сфера виклику	Сутність проблеми	Вплив на США	Вплив на Канаду	Потенційна стратегія реагування
1	Геополітична конкуренція	Посилення Китаю, агресія РФ, нестабільність у Індо-Тихоокеанському регіоні	Підтримання глобального лідерства, переорієнтація на стримування КНР	Балансування між союзницькими зобов'язаннями і національними інтересами	Зміцнення НАТО, участь у нових регіональних форматах (AUKUS, IPEF)
2	Кібербезпека і технологічна конкуренція	Зростання кібератак, технологічне суперництво з КНР	Розвиток Cyber Command, посилення цифрової оборони	Поглиблення співпраці в межах Five Eyes	Інвестиції у штучний інтелект і кіберстійкість

3	Енергетична безпека і кліматичні загрози	Залежність від викопних ресурсів, кліматичні катастрофи	Переорієнтація на «зелену енергетику»	Розвиток ВДЕ, гідроенергетики, «чистої» нафти	Зміцнення енергетичної інтеграції, зелений перехід
4	Міграційна безпека	Потоки нелегальних мігрантів, зростання соціальних ризиків	Криза на південному кордоні	Зростання міграції з Африки й Близького Сходу	Гуманітарна дипломатія, інтеграційна політика
5	Інформаційні війни і дезінформація	Підрив демократичних процесів, маніпуляції у виборах	Втручання у вибори (2016, 2020 рр.)	Вплив пропаганди через соцмережі	Регулювання медіа, цифрова освіта населення
6	Економічна вразливість	Залежність від глобальних ланцюгів постачання	Пошук нових промислових стратегій	Диверсифікація експорту	Friend-shoring, reshoring, зміцнення внутрішнього ринку

Джерело: створено на основі власних узагальнень

США демонструють прагнення зберегти глобальне лідерство шляхом технологічної переваги, укріплення союзів і переосмислення міжнародних інституцій, які були створені після Другої світової війни. Адміністрації Дж. Байдена й Дж. Трампа, попри різні риторичні підходи, спільно акцентують увагу на відновленні внутрішнього промислового потенціалу, що має зменшити залежність від Китаю і забезпечити стратегічну автономію.

Канада, своєю чергою, обирає модель «soft power plus resilience», поєднуючи дипломатію, гуманітарні ініціативи та технологічну модернізацію. Вона діє в тісній координації зі США, але прагне зберегти власну міжнародну ідентичність як посередника між Північчю і Півднем, Заходом і рештою світу.

Особливе значення для обох країн має спільна оборонна стратегія у Північній Америці - зокрема в межах NORAD (North American Aerospace Defense Command), яке після 2022 року отримало нові завдання, включно з протиракетною обороною та моніторингом Арктики. У контексті зростання стратегічного значення Північного Льодовитого океану саме Арктика стає ареною потенційного суперництва між США, Канадою, Росією та Китаєм.

У сучасному світі безпека розглядається не лише у військових чи економічних категоріях, а й як комплексне поняття людської безпеки (human security), що охоплює права людини, доступ до ресурсів, гендерну рівність і стабільність громад. У цьому контексті Канада відіграє роль ініціатора миротворчих і гуманітарних програм, тоді як США зосереджуються на глобальному просуванні демократичних стандартів.

Однак глобалізація водночас призводить до розмиття кордонів між внутрішньою і зовнішньою безпекою, внаслідок чого політика обох держав стає дедалі більш інтегрованою: безпекові, економічні, кліматичні й технологічні рішення взаємопов'язані.

У найближчій перспективі США і Канада продовжать формування інтегрованої моделі безпеки, що поєднує оборонний, економічний, інформаційний і гуманітарний виміри.

Ключові напрями такої моделі наведені на рис.3.1.

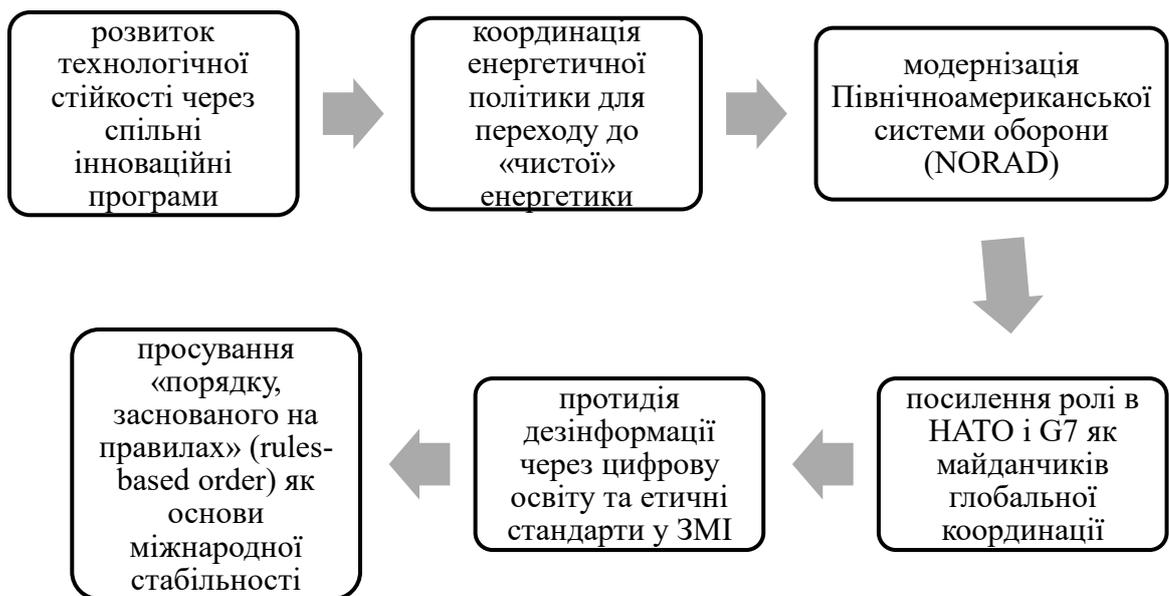

Рис.3.1. Ключові напрями інтегрованої моделі безпеки

Джерело: створено на основі власних узагальнень

Таким чином, глобалізація створює комплексні виклики для США та Канади, які виходять за межі традиційних концепцій державної безпеки. Обидві країни вимушені адаптуватися до умов багатопольярного світу, де домінування замінюється взаємозалежністю, а загрози мають гібридний характер.

Ефективне реагування на ці виклики можливе лише за умови поєднання жорстких і м'яких інструментів сили, активної дипломатії, технологічного інноваціонізму та дотримання спільних демократичних цінностей. Саме спільна стратегія США і Канади у рамках Північноамериканського партнерства стає одним із найважливіших чинників стабільності у глобальному безпековому середовищі XXI століття.

Отже, глобалізація створює для США і Канади багатовимірний комплекс викликів, що охоплює військові, економічні, інформаційні, екологічні та гуманітарні аспекти безпеки. Реакція на ці виклики вимагає від обох держав гнучкої зовнішньої політики, ефективною координації у межах двосторонніх і багатосторонніх форматів (НАТО, G7, ООН, USMCA), а також інноваційного

підходу до захисту національних інтересів у добу технологічних змін і геополітичної турбулентності.

Спільні цінності демократії, верховенства права та багатосторонності залишаються фундаментом партнерства між США і Канадою, що дає змогу їм спільно протистояти ключовим викликам глобалізованого світу та забезпечувати стабільність у Північній Америці і за її межами.

3.2. Перспективи розвитку американо-канадських відносин у XXI столітті

Сучасний етап розвитку американо-канадських відносин характеризується багатовимірністю, глибоким рівнем взаємозалежності та спільністю стратегічних інтересів у контексті глобальних викликів XXI століття. Обидві держави залишаються провідними акторами на міжнародній арені, а їхня співпраця охоплює широкий спектр сфер – від економіки та безпеки до енергетики, екології, цифрових технологій і гуманітарної політики.

У системі колективної безпеки Північноатлантичного альянсу США та Канада виступають ключовими партнерами, які поділяють відповідальність за збереження стабільності в регіоні Північної Атлантики. Після 2022 року, в умовах зростання глобальної нестабільності, особливо через російську агресію проти України, американо-канадська співпраця у сфері оборони зазнала якісного посилення. Розвиток двосторонніх оборонних ініціатив у межах NORAD (North American Aerospace Defense Command) та модернізація системи континентальної протиповітряної оборони стали одним із пріоритетів спільної безпекової політики.

Канада дедалі активніше інтегрується у спільні з США ініціативи щодо кібербезпеки, протидії тероризму та гібридним загрозам, а також бере участь у розробці спільних стратегій у сфері штучного інтелекту й цифрової оборони.

Відповідно, майбутнє американо-канадських відносин у безпековому вимірі визначатиметься не лише традиційною військовою співпрацею, а й синхронізацією дій у кіберпросторі, космосі та на інформаційному фронті.

Економічні зв'язки між США та Канадою залишаються одними з найтісніших у світі. Обидві країни є головними торговельними партнерами одна одної, а модернізована угода USMCA (United States-Mexico-Canada Agreement), що замінила NAFTA у 2020 році, створила нову рамку для співпраці в умовах глобальної конкуренції та технологічних зрушень.

У XXI столітті ключовими напрямками економічного партнерства стають:

- розвиток «зеленої» енергетики та перехід до вуглецево-нейтральної економіки;
- спільні інвестиційні програми у сфері критично важливих мінералів (літій, нікель, кобальт);
- диверсифікація ланцюгів постачання для зменшення залежності від Китаю;
- інноваційна співпраця у сфері штучного інтелекту, біотехнологій і цифрових фінансів.

Таким чином, американо-канадська економічна інтеграція має стійку основу, але вимагає адаптації до нових реалій глобальної економіки - зокрема, цифровізації, автоматизації виробництва та «зеленого переходу».

Однією з найважливіших сфер майбутньої взаємодії є енергетична політика. Канада залишається одним із головних постачальників енергоресурсів для США, однак у перспективі до 2030–2040 років очікується зсув акценту від традиційних джерел енергії (нафта, газ) до відновлюваних технологій, водневої енергетики та електромобільної інфраструктури. У цьому контексті реалізація спільних програм у межах «Кліматичного партнерства США – Канада» має стратегічне значення для досягнення цілей Паризької угоди та декарбонізації промисловості.

Водночас зростає значення спільної участі в боротьбі зі зміною клімату в Арктиці - регіоні, де перетинаються стратегічні, екологічні й економічні інтереси

обох країн. Розробка політики сталого управління Арктикою може стати одним із визначальних чинників формування нової моделі американо-канадської взаємодії.

Американо-канадські відносини мають унікальну гуманітарну основу, що базується на спільних демократичних цінностях, високому рівні мобільності громадян, науковому співробітництві та інтеграції освітніх програм. У ХХІ столітті співпраця між університетами, дослідницькими центрами та інноваційними хабами обох країн стала важливим чинником розвитку людського капіталу. Очікується подальше зміцнення цього напрямку через розширення спільних наукових грантів, обмін даними в галузі кліматології, медицини та цифрових технологій.

Попри стратегічну єдність, розвиток американо-канадських відносин може стикнутися з низкою викликів:

- торговельні суперечки у сфері сталі, деревини та сільського господарства;
- різні підходи до імміграційної політики й охорони кордонів;
- вплив внутрішньополітичних процесів у США (зміна адміністрацій, політика протекціонізму);
- необхідність збереження балансу між національними інтересами та глобальними зобов'язаннями.

У перспективі вирішальне значення матиме здатність обох держав адаптувати свої політики до умов багатопольярного світу, де зростає роль Китаю, Індії та регіональних союзів.

Отже, перспективи розвитку американо-канадських відносин у ХХІ столітті визначатимуться комплексом факторів: від модернізації безпекових структур і трансформації торговельних угод - до розвитку інноваційних екосистем і спільних екологічних ініціатив. Ці відносини мають потенціал залишатися зразком стратегічного партнерства, заснованого на довірі, спільних цінностях і взаємній вигоді. Водночас майбутнє цього партнерства залежатиме від ефективності спільної відповіді на виклики глобалізації, технологічної

конкуренції та зміни клімату, що формують нову архітектуру міжнародних відносин ХХІ століття.

Ключові напрями американо-канадської співпраці у ХХІ столітті наведено в табл.3.2.

Таблиця 3.2

Ключові напрями американо-канадської співпраці у ХХІ столітті

№	Напрямок співпраці	Основний зміст та інструменти	Очікувані результати / ефекти
1	Безпека та оборона	Спільна участь у НАТО, модернізація NORAD, посилення кіберзахисту, розвиток космічних оборонних технологій	Підвищення рівня безпеки Північної Америки; зміцнення трансатлантичної стабільності
2	Торгівля та економіка	Реалізація USMCA, координація монетарної та фіскальної політики, усунення нетарифних бар'єрів	Зростання товарообігу, інвестицій та інноваційної співпраці
3	Енергетика та зелений перехід	Спільні проекти у сфері водневої енергетики, розвиток критичних мінералів, декарбонізація промисловості	Зміцнення енергетичної незалежності; зменшення вуглецевого сліду
4	Наука, освіта, технології	Академічна мобільність, спільні наукові дослідження, інвестиції в ІІІ та біотехнології	Підвищення конкурентоспроможності інноваційних секторів
5	Арктична політика та екологія	Управління природними ресурсами, захист біосистем Арктики, моніторинг кліматичних змін	Спільне збереження екосистем, зміцнення позицій у Північному регіоні
6	Гуманітарна та культурна співпраця	Програми культурного обміну, міграційна політика, розвиток туризму	Поглиблення взаєморозуміння та єдності двох суспільств

Джерело: створено на основі власних узагальнень

Як видно з табл.3.2, співпраця США та Канади у XXI столітті має багатовекторний характер. Її ядром залишаються питання безпеки, економічної інтеграції та екологічної політики, але все більшого значення набувають інноваційні, наукові й гуманітарні напрями. У контексті сучасної глобалізації ключовим завданням стає поєднання економічної вигоди з ціннісними орієнтирами сталого розвитку. Такий підхід дозволяє створити модель «інтелектуального партнерства», що базується на обміні знаннями, технологіями та соціальними практиками.

Фактори, що впливають на перспективи розвитку американо-канадських відносин у XXI столітті наведено в табл.3.3.

Таблиця 3.3

Фактори, що впливають на перспективи розвитку американо-канадських відносин у XXI столітті

Група факторів	Конкретні чинники	Потенційний вплив на відносини
Геополітичні	Зміцнення ролі Китаю, війна в Україні, зміна полярності світового порядку	Посилення оборонної взаємодії; потреба у спільній стратегії в АТР
Економічні	Цифровізація, енергетичний перехід, зростання конкуренції з ЄС і Азією	Необхідність адаптації USMCA, стимулювання інновацій та «зелених» інвестицій
Технологічні	Розвиток ШІ, кібербезпека, автоматизація виробництва	Поглиблення кооперації у сфері технологічного суверенітету
Екологічні	Кліматичні зміни, деградація Арктики, вуглецеві обмеження	Пошук спільної «зеленої» стратегії; зміцнення кліматичного партнерства
Соціокультурні	Демографічні зміни, міграційні потоки, міжкультурна взаємодія	Формування спільного культурного простору Північної Америки
Політичні	Внутрішньополітична динаміка у США та Канаді, виборчі цикли, протекціонізм	Потенційні коливання у пріоритетах двосторонньої політики

Джерело: створено на основі власних узагальнень

Формування перспектив американо-канадських відносин у XXI столітті визначається системою взаємопов'язаних факторів, серед яких провідну роль відіграють геополітичні та економічні детермінанти. Водночас технологічні інновації та екологічні виклики виступають каталізаторами нових форм співпраці, тоді як соціокультурні та політичні фактори створюють динамічне тло, що може як сприяти інтеграції, так і ускладнювати процеси узгодження стратегій. Збалансування цих впливів стане ключем до довгострокової стабільності партнерства.

Проведений аналіз показав, що американо-канадські відносини у XXI столітті зберігають статус одного з найстабільніших і найпродуктивніших партнерств у сучасній системі міжнародних відносин. Ці дві держави об'єднані не лише спільними історичними коренями, географічною близькістю та економічною взаємозалежністю, а й глибокою ідеологічною спільністю, заснованою на цінностях демократії, верховенства права, ринкової економіки та багатосторонньої дипломатії.

На сучасному етапі американо-канадська взаємодія проходить період глибинної трансформації, зумовленої змінами глобального безпекового середовища, структурою міжнародної торгівлі та швидким розвитком технологій. З одного боку, Сполучені Штати залишаються для Канади головним стратегічним партнером і гарантом безпеки в умовах зростання геополітичної турбулентності. З іншого - Канада посилює власну роль як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, що прагне поєднати ліберальну зовнішню політику з прагматичними економічними інтересами.

Важливим підсумком дослідження є розуміння того, що у XXI столітті партнерство між США та Канадою переходить від моделі «економічної взаємозалежності» до моделі «інноваційної інтеграції», у якій центральне місце займають спільні науково-технологічні проєкти, цифрова трансформація, штучний інтелект і зелений розвиток. Економічна архітектура USMCA створює

основу для поглиблення кооперації, водночас вимагаючи оновлення механізмів регулювання у відповідь на нові виклики - від кліматичних до цифрових.

У сфері безпеки США та Канада продовжують відігравати ключову роль у системі колективної оборони Північної Атлантики. Модернізація NORAD, участь у місіях НАТО, спільна протидія гібридним загрозам і розвиток кібербезпеки демонструють, що безпековий компонент партнерства є не лише традиційним, але й високотехнологічним. У майбутньому саме поєднання військових, технологічних та інформаційних ресурсів стане фундаментом континентальної стабільності.

Окремої уваги заслуговує енергетично-екологічний аспект співпраці, який у XXI столітті набуває стратегічного значення. Перехід обох країн до вуглецево-нейтральної економіки, розвиток спільних програм з виробництва відновлюваної енергії та використання критичних мінералів створюють умови для формування «північноамериканської енергетичної зони сталого розвитку». Цей процес посилює конкурентоспроможність двох держав і водночас відповідає глобальним кліматичним зобов'язанням.

На гуманітарному рівні американо-канадські відносини демонструють високий рівень соціальної сумісності, міжкультурного обміну та інтеграції освітніх систем. Спільні академічні програми, мобільність студентів, наукові гранти та крос-культурні ініціативи створюють міцну основу для розвитку людського капіталу обох країн. Це підкреслює, що партнерство США і Канади не обмежується суто економічними чи політичними інтересами, а має глибокий цивілізаційний характер.

Попри стійкість та глибину співпраці, певні виклики залишаються актуальними. Серед них - періодичні торговельні суперечки, відмінності у підходах до міграційної політики, а також вплив внутрішньополітичних змін у США, зокрема циклічних коливань між протекціонізмом і глобалізмом. Крім того, загострення конкуренції з боку Китаю, ЄС та країн Азійсько-Тихоокеанського регіону створює нові умови для спільного стратегічного планування.

Таким чином, перспективи американо-канадських відносин у ХХІ столітті можна визначити як стабільно-позитивні, але динамічні. Подальший розвиток партнерства залежатиме від здатності обох держав адаптуватися до швидких змін світового порядку, розвивати спільні механізми економічної безпеки, забезпечувати баланс між національними інтересами та глобальними зобов'язаннями. Визначальним трендом стане перехід до стратегічного партнерства нового типу - «альянсу інновацій та сталого розвитку», у якому економіка знань, екологічна відповідальність і безпекові інновації виступатимуть головними драйверами спільного поступу.

Отже, американо-канадські відносини в ХХІ столітті залишатимуться одним із ключових факторів стабільності та прогнозованості Північної Америки й усього трансатлантичного простору. Їхній подальший розвиток сприятиме зміцненню глобальної архітектури безпеки, стимулюванню сталого економічного зростання та формуванню моделі міждержавного партнерства, заснованої на взаємній довірі, рівності та спільній відповідальності за майбутнє.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило всебічно розкрити зміст, еволюцію та сучасні тенденції розвитку американо-канадських відносин у контексті глобальних трансформацій міжнародної системи. У роботі реалізовано поставлену мету - визначити особливості формування, динаміку та сучасний характер партнерства між США та Канадою як прикладу стабільного стратегічного союзу демократичних держав, що поєднують спільність цінностей і прагнення до збереження національної автономії.

У процесі дослідження було досягнуто всіх визначених завдань:

1. Розкрито сутність та етапи формування американо-канадських відносин. Встановлено, що їхня історична еволюція від перших угод про вільну торгівлю до сучасного формату USMCA засвідчує поступовий, але послідовний характер інтеграційних процесів. Ці відносини розвивалися на основі поєднання економічної взаємозалежності, політичної стабільності та культурної близькості, що створило передумови для формування унікальної моделі партнерства у Північній Америці.

2. Проаналізовано основні методологічні підходи до дослідження зовнішньої політики США та Канади. Застосування реалістичного, ліберального, конструктивістського та неокласичного підходів, а також системного, порівняльного й інституціонального методів дало змогу комплексно дослідити взаємодію двох держав. Такий підхід дозволив урахувати як внутрішні соціально-політичні чинники, так і вплив глобальних процесів на формування зовнішньополітичних курсів.

3. Досліджено політичний контекст і головні етапи розвитку американо-канадських відносин у період 2017–2021 років. Виявлено, що президентство Дональда Трампа стало своєрідним випробуванням для двостороннього партнерства. Протекціоністська політика США, зміни у торговельних угодах і загострення політичної риторики викликали реакцію з боку Канади, що

проявилася у посиленні прагнення до захисту національних інтересів, підвищенні ролі внутрішньої єдності та формуванні більш виразного канадського національного дискурсу.

4. Визначено особливості торговельно-економічної взаємодії між США та Канадою. Перехід від Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (NAFTA) до нової угоди USMCA відображає трансформацію економічних відносин у напрямі прагматичного протекціонізму. США прагнули зміцнити власні позиції на регіональному ринку, тоді як Канада адаптувала свою стратегію, щоб зберегти доступ до американського ринку й водночас утвердити економічну самостійність. Ця еволюція символізує відхід від епохи необмеженої лібералізації до збалансованої моделі інтеграції.

5. Розглянуто співпрацю у сфері безпеки та діяльність у межах НАТО. Канадсько-американське партнерство у сфері безпеки є одним із найміцніших у світі. Попри асиметрію у військових ресурсах, Канада виступає як самостійний суб'єкт трансатлантичної безпеки, поєднуючи участь у колективних оборонних структурах (НАТО, NORAD) із реалізацією власних стратегічних інтересів. Це свідчить про ефективну модель збалансованого союзництва, що базується на принципах взаємної довіри, відповідальності та рівноправності.

6. Виявлено основні виклики американо-канадських відносин у глобалізованому середовищі. До ключових належать: посилення глобальної конкуренції, технологічні трансформації, енергетичний перехід, зміни клімату, а також зростання ролі нетрадиційних загроз (кібербезпека, дезінформація, міграційні кризи). Обидві держави демонструють здатність до координації дій у цих сферах, поєднуючи інструменти «жорсткої» і «м'якої» сили.

7. Сформульовано напрями подальшого розвитку американо-канадських відносин у XXI столітті. Їхнє майбутнє визначатиметься поглибленням технологічного партнерства, зміцненням енергетичної співпраці, координацією кліматичної політики та спільним реагуванням на глобальні виклики. Важливим пріоритетом залишається збереження балансу між союзницькими зобов'язаннями та національною автономією кожної зі сторін.

Таким чином, американо-канадські відносини виступають моделлю стабільного стратегічного партнерства, у якому поєднано економічну взаємозалежність, спільну систему безпеки та ціннісну єдність при збереженні політичної самобутності обох держав. Їхня еволюція демонструє гнучкість у реагуванні на зовнішні виклики, здатність до адаптації в умовах глобальної нестабільності й готовність до колективної відповідальності за безпеку регіону.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їхнього використання для подальшого вдосконалення міждержавного співробітництва, аналізу зовнішньополітичних стратегій демократичних держав, а також у навчальному процесі - під час вивчення курсів із міжнародних відносин, зовнішньої політики та глобальної безпеки. Розуміння закономірностей американо-канадської взаємодії сприяє формуванню ефективних моделей партнерства в інших регіонах світу, де необхідно поєднати інтеграційні процеси із захистом національної ідентичності та суверенітету.

Отже, у XXI столітті американо-канадські відносини залишаються прикладом успішної, динамічної та гнучкої моделі міждержавного співробітництва, що ґрунтується на спільних демократичних засадах, взаємній повазі та прагненні до сталого розвитку в умовах мінливого глобального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баула О. В. Глобалізований тероризм як унікальне явище системи сучасних міжнародних політичних та економічних відносин. Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». 2018. Вип. 15. С. 22–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnet_2018_15_5
2. Бессонова, М. Основні риси сучасного антиамериканізму: регіональний вимір. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, (4), 16–29. 2019 URL: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.4.2019.177615>
3. Бессонова, М. Політика підтримки власного культурного продукту: канадський контент та досвід для України. Наукові праці історичного факультету ЗНУ, XXXI, 2011 с.299–304.
4. Бессонова, М. Проблема американського впливу на канадський культурний простір: досвід подолання в умовах глобалізації. Scriptorium nostrum, 3, 2016 с. 230–246. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2016_3_13
5. Букатчук П. Питання глобальної безпеки в діяльності G7. Івано-Франківськ, 2024. 72 с.
6. Гридасова Г. Спектр взаємин міжнародних організацій з транснаціональними корпораціями як новим актором міжнародних відносин. Evropský politický a právní diskurz. 2015. Sv. 2. Vyd. 2. С. 23–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_2_5
7. Дубрей В. 9/11 і Канада. Канадська енциклопедія. 26 січня 2015 року. URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/canada-and-911>
8. Дурман О. Л. Аналіз деяких механізмів державного управління для формування зовнішньої політики. Науковий вісник: державне управління : журнал. 2020. № 3(5). С. 87–100. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/97>

9. Карпчук, Н. Сучасні тренди дипломатичної комунікації: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 1 (18), 2024. Узято з <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-01-69-84>
10. Култаєва М. Німецька політична думка у пошуках методологічного оновлення. Філософська думка. № 5. Київ : НАН України, 2008. 37 с.
11. Малиновська Н. Актуальні проблеми та різновиди методологічної бази в дослідженні міжнародних відносин. *Evropský politický a právní diskurz*. 2014. Sv. 1. Vyd. 6. С. 201–214. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2014_1_6_19
12. Манжола В. А., Коппель О. А., Капітоненко М. Г., Каменецький М. С., Суботін А. А. Міжнародні системи і глобальний розвиток. Київ : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2008. 188 с.
13. Марина А. С. Міжнародний валютний фонд і Україна: історія співробітництва та сучасний стан відносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2016. Вип. 8(2). С. 12–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumeveg_2016_8%282%29_5
14. Міжнародні відносини та зовнішня політика держави: сутність, види, принципи та суб'єкти. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8473.html>
15. Міщук С. В. Генрі Кіссінджер і зовнішня політика США (1968–1974 рр.) // Матеріали IV Волинської міжнародної історико-краєзнавчої конференції. Житомир, 2011. С. 190–197
16. Панфілов О. Ю. Фактор воєнної сили у сучасних міжнародних відносинах. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2020. № 4. С. 112–126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2020_4_10
17. Ревенко А. В. Міжнародна економічна система: тенденції і виклики сучасності. Схід. 2018. № 2(154). С. 38–47.
18. Сорос Дж. Відкрите суспільство. Реформування глобального капіталізму. Київ : Фоліо. 2018. 368 с.

19. Хвостіков А. І. Розробка когнітивної схеми сутності міжнародних торговельно-економічних відносин. Економічний простір. 2019. № 152. С. 56–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2019_152_7
20. Чорний О. В. Економічна наука і міжнародні відносини: міждисциплінарний характер проблематики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2019. Вип. 23(2). С. 127–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23%282%29_26
21. 1994 Defence White Paper / Department of National Defence. Ottawa : Minister of Supply and Services Canada, 1994.
22. Barry D., Bratt D. Defense Against Help: Explaining Canada-U.S. Security Relations. American Review of Canadian Studies. Spring 2008. Vol. 38, Issue 1. P. 63
23. Bessonova, M., Lisovska, M., Pistrakevych, O. (2024). Attitudes toward the U.S. in the Black Sea region: the Cases of Türkiye, Bulgaria, and Romania. Ideology and Politics Journal, 2(26), 223–246. Узято з <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2024.02.00011>
24. Bow B. The Politics of Linkage: Power, Interdependence, and Ideas in CanadaUS Relations. Vancouver: UBC Press, 2009. 270 p
25. Bricker, D. Four in ten (43 %) Canadians age 18–34 would vote to be American if citizenship and conversion of assets to USD guaranteed. Ipsos. 2025 URL: <https://www.ipsos.com/en-ca/43-percent-canadians-would-vote-be-american-if-citizenship-and-conversion-assets-usd-guaranteed>
26. Cain, P. 2025, February 22. Poll: Is the U.S. Canada's ally? Readers show dramatic shift. Sootoday. URL: <https://www.sootoday.com/local-news/poll-is-the-uscanadas-ally-readers-show-dramatic-shift-10256556>
27. Canada as 51st State? Four-in-five Americans say a merger should be up to Canadians; 90 % of us say ‘no’. 2025, January 14. The Angus Reid Institute. URL: <https://angusreid.org/canada-51st-state-trump/>

28. Canada-United States relations. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Canada%E2%80%93United_States_relations#Military_and_security
29. Canadian international development platform. Canadian Foreign Direct Investment Abroad. URL: <https://cidpnsi.ca/canadian-foreigndirect-investment-abroad/>
30. Cavale, S., Balu, N., DiNapoli, J. Focus: As ‘Buy Canadian’ grows, more US companies say retailers turning away their products. Reuters. 2025, April 7 URL: <https://www.reuters.com/business/retail-consumer/buy-canadian-grows-more-us-companies-say-retailers-turning-away-their-products-2025-03-31/>
31. Chauvet, R. Donald Trump Is a Gift to Canada’s Liberal Party. Jacobin. 2025, February 27. URL: <https://jacobin.com/2025/02/trump-canada-liberals-electionpoilievre>
32. Chretien J. My Years As Prime Minister. Toronto: Alfred A. Knopf Canada, 2007. 440 p
33. Donald Trump tells '60 Minutes' he'll "break" NAFTA if he has to: "It's a Disaster". 2015, September 25. The Holliwood Reporter. URL: <https://www.hollywoodreporter.com/news/donald-trump-60-minutes-nafta-827389>
34. Federal Politics: Carney Leads, Canadians Divided on Trump’s Potential Influence in Federal Election. 2025, April 8. Leger. URL: <https://leger360.com/fed-pol-apr-7/>
35. Felter C., Renwkk D. et al. Mercosur: South America’s fractious trade bloc. Council on Foreign Relations. 2021, Dec. 17, 2021
36. Hart M. A. North American Free Trade Agreement. Halifax: Institute for Research on Public Policy, 1990
37. Higgins S. Canadian Officials Warn Trump's Steel Tariffs Could Undermine USMCA. Washington Examiner. February 21, 2019 URL: <https://www.washingtonexaminer.com/policy/economy/canadianofficials-warn-trumps-steel-tariffs-could- undermine-usmca>

38. Kohut, A., Stokes, B. America against the world. New York: The Owl Book., 2006
39. Lyzun M. Development trends of regional economic integration: Methodological aspect. Journal of European Economy. 2020. 19(1). P. 82-98
40. Mandate of National Defence and the Canadian Armed Forces. URL: <http://www.forces.gc.ca/en/about-us.page>.
41. Mark Carney's Liberals Seen as Best Party to Deal with Trump & Tariffs. 2025, March 20. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/en-ca/mark-carneys-liberals-seenbest-party-deal-trump-tariffs>
42. Marshall A.G. Future of North America: Vancouver 2010, Coronation of the North American «Community». URL: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=8337>
43. Marshall A.G. North-American Monetary Integration: Here Comes the Amero. Global research. URL: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=7854>
44. McCarten J. Freeland Travels to Washington to Talk Tariffs, Trade and Terrorism. CBC. February 7, 2019. URL: <https://www.cbc.ca/news/politics/freeland-washington-tariffs-trade-1.5008392>.
45. NORAD at 40. Historical Overview. URL: <https://fas.org/nuke/guide/usa/airdef/norad-overview.htm>.
46. NORAD, USNORTHCOM and Canadian Joint Operations Command Commander Sign Cooperative U.S./Canada Documents URL: <https://www.northcom.mil/Newsroom/Article/563647/noradusnorthcom-and-canadian-joint-operations-command-commander-signcooperat>
47. Schwartz G. Obama: Renegotiate NAFTA as You Promised/ Edited by Emily Washington, DC: Foreign Policy In Focus. URL: http://www.fpif.org/articles/obama_renegotiate_nafta_as_you_promised
48. Security and Prosperity Partnership of North America Alive. URL: <http://restorefreespeech.blogspot.com/2009/10/security-andprosperity-partnership-of.html>

49. Silver, L., Huang, C., Clancy, L., Lam, N., Mandapat, J. C., Greenwood, S., & Baronavski, C. How views of the U.S., China and their leaders have changed over time. PewResearch Center. 2023, November 6. URL: <https://www.pewresearch.org/shortreads/2023/11/06/how-views-of-the-us-china-and-their-leaders-have-changed-over-time/>
50. Smyth, G., Duncombe, L. U.S.-eh? Who are the Canadians who would support a 51st state? 2025, March 05. CBC News. URL: <https://www.cbc.ca/news/canada/u-s-eh-who-are-the-canadians-who-would-support-a-51st-state-1.7472194>
51. Tariff Survey. Canada-United States-Mexico. 2025, April 3. Leger. URL: https://leger360.com/wp-content/uploads/2025/04/Tariff_report_CAN_US_MEXICO.pdf
52. The Federal Liberals' New Year's Eve Nightmare: Party vote intent sinks to 16 %, Trudeau approval at all-time low. 2024, December 30. The Angus Reid Institute. URL: <https://angusreid.org/liberals-prime-minister-trudeau-resign-election-2025-poilievre-singh/>
53. Thompson J. H., Randall S. Canada and the United States : Ambivalent Allies Fourth edition. Athens, Georgia : University of Georgia Press, 2008
54. Trump Tariffs. Tracker. Report. 2025, April 8. Leger. URL: https://leger360.com/wpcontent/uploads/2025/04/Trump_Tariffs_Tracking_April_8th_EN.pdf
55. Vrilarreal M. A., Fergusson I. F. The North American Free Trade Agreement (NAFTA). Washmgton, DC: Congressknal Research Servke; 2017. 43 p.
56. Wike, R., Fetterolf J., Smerkovich, M., & Austin, S.. Globally, Biden Receives Higher Ratings than Trump. Pew Research Center. 2024, June 11. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2024/06/11/globally-biden-receives-higher-ratings-than-trump/>